

Taksa plaćena u gotovini.

ŠUMARSKI LIST

(REVUE FORESTIÈRE)

SADRŽAJ (SOMMAIRE):

Ing. A. Perušić: Zakon o općem upravnom postupku u oblasti šumarstva (Normes administratives dans le domaine forestier)
— Ing. Vlad. Jovančević: Jugoslovenski nacionalni arboretum (L' Arboretum national Yougoslave) — Ing. Ivan Smilaj: Način uzgoja i iskorišćavanja slavonskih hrastika (Modes de culture et d'utilisation des chênaies de Slavonie) — Saopćenja (Bulletins)
— Iz Udruženja (Affaires de l'Union) — Lične vijesti (Mutations)
— Razno (Notices) — Oglasni

BR. 1.

JANUAR

1939.

UREDNIK PROF. DR. A. LEVAKOVIĆ

ŠUMARSKI LIST

IZDAJE JUGOSLOVENSKO ŠUMARSKO UDRUŽENJE

Uređuje redakcionalni odbor

Glavni i odgovorni urednik: profesor dr. Antun Levaković

ŠUMARSKI LIST

izlazi svakog prvog u mjesecu na 2—4 štampana arka

Članovi REDOVNI J. S. U. dobivaju ga besplatno nakon podmirenja članskog godišnjeg doprinosa od 100 Din.

Članovi POMAGAČI a) kategorije (studenti) plaćaju godišnje 50 Din.

b) " " " " 100 Din.

Članovi UTEMELJITELJI i DOBROTVORI dobivaju ga nakon jednokratnog doprinosa od 2000 odnosno 6000 Din.

Potpisata za nečlanove iznosi godišnje 100 Din.

CLANARINA I PREPLATA SE SALJU na ček J. S. U. 34.293 III na adresu Jugoslovenskog Šumarskog Udrženja: Zagreb, Vukotinovićeva ulica 2.

UREDNIŠTVO I UPRAVA nalazi se u Šumarskom domu Zagreb, Vukotinovićeva ulica 2. Telefon 64-73.

ZA OGLASE PLAĆA SE:

ZA STALNE oglase (inserate) kao i za dražbene oglase:

1/1 stranica 300 (tristotine) Din — 1/4 stranice 80 (osamdeset) Din.

1/2 stranice 150 (sto pedeset) Din — 1/8 stranice 50 (pedeset) Din.

Kod trokratnog oglašivanja daje se 15%, kod šesterokratnog 30%, kod dvanaesterokratnog 50% popusta. porez na oglase kao i tabele zaračunava se posebno.

UPRAVA.

GOSPODI SARADNICIMA

Da bi se uređivanje »Šumarskog Listu« moglo provesti što lakše i brže, upravljamo ovu molbu gospodi saradnicima.

ČLANCI neka obraduju što savremenije teme, u prvom redu praktična pitanja. Teorijski radovi dobro su nam došli. Svakom originalnom članku neka se po mogućnosti priloži kratak resumé u francuskom jeziku. — Za svaki prevod treba pribaviti dozvolu autora. — Dobro su nam došle slike vijesti o svim važnijim pitanjima i dogadjajima u vezi sa šumarstvom. — RUKOPISI neka su pisani što čitljivije. Pisati treba samo na neparnim stranicama. S desne ivice svake stranice treba ostaviti prazan prostor od tri prsta širine. Recenice treba da su kratke i jasne. Izbor dijalektom i pismom prepustite je piscu. Rukopisi se štampaju onim dijalektom i pismom, kojim su napisani, ukoliko autor izrično ne traži promjenu. — SLIKE, u prvom redu dobiti pozitivl na glatkom papiru, neka ne budu ulijepljene u tekst već zasebno. Ako se šalju negativi, treba ih zapakovati u čvrste kutije. — CRTEŽI neka budu izvedeni isključivo tušem na bijelom risačem papiru. Mjerilo na kartama treba označiti samo olovkom. — HONORARI za originalne članke 30 Din. za prevode 15 Din. za preštampavanje Din 10 po štampanoj stranici. — SEPARATNI OTISCI moraju se zasebno naručiti. Trosak snosi pisac. — Oglase, lične i društvene vijesti treba stati Upravi, a ne Uredništvu.

UREDNIŠTVO.

REVUE FORESTIÈRE

POUR LES AFFAIRES FORESTIÈRES, DE L'INDUSTRIE ET DU
COMMERCE DES BOIS.

Rédigée par le Comité de Rédaction

Rédacteur en chef: Prof. dr. Ant. Levaković

Edition de l'Union Forestière Yougoslave 2, Rue Vukotinović Zagreb,
Yougoslavie. — Parait chaque mois. Conditions de l'abonnement pour
l'étranger Din 120 par an. — Résumés en langue française.

ŠUMARSKI LIST

GOD. 63.

JANUAR

1939.

Ing. A. PERUŠIĆ (BEOGRAD):

ZAKON O OPĆEM UPRAVNOM POSTUPKU U OBLASTI ŠUMARSTVA*

(NORMES ADMINISTRATIVES DANS LE DOMAINE FORESTIER)

Prava, koja se po staroj doktrini pojavljuju u životu države, spadaju u dvije oblasti, koje se međusobno znatno razlikuju. Prva oblast štiti cjelinu neposredno, a pojedince samo posredno; druga oblast, obrnuto, služi interesima pojedinaca, a posredno potrebama cjeline. Prema tomu teoretičari dijelili su prava u dvije vrste, u javna i privatna prava. Za prvu grupu postoji administrativni proces, a za drugu grupu građanski ili civilni proces.

U najnovije je vrijeme ta podjela poremećena. Građanskom procesu, istina, ostao je cilj isti, koji je bio i prije, naime utvrđivanje privatnoga prava u konkretnosti. Ali cilj upravnog postupka nije samo utvrđivanje javnoga prava u konkretnosti, već u zнатnoj mjeri također i utvrđivanje konkretnog privatnog prava i na taj način upravni organi preuzimaju na sebe zadatke pravosuda. Poslije perioda razdvajanja pravosuda od uprave dolazi period penetracije pravosuda u upravu.

Sadržaj zakona o općem upravnom postupku jest ovaj:

Zakon ima uvodne odredbe, iz kojih se vidi, koje vlasti primjenjuju zakon (§ 1) i koja mu je subsidijarna važnost. Zakon se dalje dijeli na IX odsjeka, svaki odsjek na glave. Sadržina se može sistematski podijeliti na: opće odredbe, postupak (ispitni i žalbeni) i izvršenje.

Odsjek I. dijeli se na šest glava:

Glava I. Vlasti,

„ II. Stranka i njeno zastupništvo,

„ III. Općenje vlasti i stranaka,

„ IV. Dostavljanje,

„ V. Rokovi,

„ VI. Održavanje reda. Kazna zbog narušenja reda i zbog objesti.

U glavi I. odredene su vlasti, koje su nadležne za postupak (§§ 3—19), njihova nadležnost (3—10), prostorno ograničenje nadležnosti (11—

* Referat održan na godišnjoj skupštini podružnice J. Š. U. u Beogradu dne 8. V. 1938.

12), povjeravanje službenoga rada drugim vlastima i uzajamna pravna pomoć (13—14), isključenje i izuzeće upravnih organa (15—18), tumači (19).

Glava II. raspravlja o stranci i njezinom zastupništvu t. j. o pravnoj i procesnoj sposobnosti stranke (20), o punomoćnicima i pomagačima (21), o ličnosti punomoćnika (§22), o punomoći (23), o nedostacima procesne sposobnosti i nedostacima punomoći (24), o postavljanju skrbnika (24), o pravnom položaju procesnih ovlašćenika (26).

U glavi III. reguliše se pitanje saobraćaja između vlasti i stranaka i ona se dijeli na pet poglavljia:

1) podnesci (27), pismeni podnesci (28), uklanjanje formalnih nedostataka (29), izoliranje predmeta (30) i potvrda prijema (31); 2) pozivanje i pravo pozivanja (32), poziv (33), kaznene sankcije (34); 3) zapisnik (35), sadržina zapisnika (36), potpisivanje (37), ispravljanje zapisnika (38), prigovori (39), dokazna moć zapisnika (40); 4) zabilježba u spisu (41), 5) razgledanje spisa i obavještavanje o toku postupka (42).

Glava IV. reguliše dostavljanje akata strankama: 1) način i organi dostavljanja (43), mjesto i vrijeme dostave (44), poštansko punomoćje (45); 2) posredno dostavljanje, posredna dostava u užem smislu (46), posredna dostava polaganjem pisma kod pošte ili općine (47); 3) lično dostavljanje (48); 4) posebni slučajevi, punomoćnik i zakonski zastupnik (49); 5) punomoćnik za primanje dostava (50); 6) pravna lica (51); 7) uskraćivanje prijema (52); 8) promjena stana (53); 9) neposredna predaja (54); dostavljanje javnom objavom (55); 10) vojna i slična lica (56); dostavljanje u inostranstvu (57); 11) greške kod dostavljanja (58), dostavljanje dostavnicom (59), bez dostavnice (60).

Glava V. određuje rokove i to: proračunavanje roka (61), utjecaj nedjelja i praznika (62), zakonski rokovi i rokovi vlasti (63), poštanski tok (64).

Glava VI. govori o tome, kako se održava red, određuje kazne zbog narušavanja reda i zbog obijesti, održanje reda (65), uklanjanje i kaznjavanje zbog narušenja reda (66), kazne zbog bolesti (67), izuzeci (68).

Odsjek II. prikazuje postupak do glavne odluke prvog stepena.

Glava I. Opća načela:

1) pokretanje postupka (69), 2) opća načela ispitnog postupka (70), tok i obim ispitnog postupka (71), 3) prethodno (prejudiciono) pitanje (72), 4) usmena rasprava, određivanje usmene rasprave (73), pozivanje na usmenu raspravu (74), prekluzije (75), tok usmene rasprave (76), zapisnik o usmenoj raspravi (77) i 5) poravnavanje (nagodba) (78).

Glava II. raspravlja o dokazima:

1) opća načela o dokazu (79), dokazna sredstva (80), vjerojatnost (81), 3) dokaz ispravama, javne isprave (82), isprave koje su ravne javnim ispravama (83), privatne isprave (84), trgovачke knjige i t. d. (85), spoljni nedostaci isprava (86), podnošenje isprava od trećih lica (87), obavještajne stvari (88), 4) dokaz svjedocima, nedopušteni svjedoci (89), oslobođenja od svjedočenja (90), izuzeci od oslobođenja svjedočenja (91), postupak kod uskraćivanja iskaza (92), saslušavanje (93), zaklinjanje (94), saslušavanje svjedoka na usmenoj raspravi (95), 5) dokaz vještacima, postavljenje vještaka (96), dužnost vještačenja (97), isključenje i izuzeće (98), zaklinjanje (99), izvođenje dokaza (100), 6) dokaz uviđajem, određivanje uviđaja (101), dužnost dopustiti vršenje uviđaja

(102), dužnost čuvanja tajne (103), obezbjeđenje dokaza (104), posredno izvođenje dokaza (105).

Odsjek III. je posljedica ispitnog (prvog) dijela upravnog postupka: donošenje odluke.

Glavne i posredne odluke (106), formalna sadržina odluke (107), materijalna sadržina tenora odluke (108), materijalna sadržina obrazloženja (109), uput o pravnim lijekovima (110), mandatni postupak (111), objavljivanje odluka (112), ispravljanje odluke (113).

Odsjek IV. sadrži treći, vrlo važni, žalbeni postupak.

Ozakonjen je princip dvaju upravnih stepena (114), kad je žalba dopuštena (115), formalna i materijalna sadržina žalbe (116), rok za izjavu žalbe (117), predaja žalbe (118), utjecaj žalbe na izvršenje (119), postupak sa žalbom od strane vlasti, koja je izdala odluku (120), novosti u žalbi (121), postupak žalbene vlasti (122), formalna i materijalna sadržina žalbene odluke (123).

Odsjek V. govori o ukidanju i mijenjanju odluke van žalbe.

Glava I. razmatra slučaj izvanrednog pravnog lijeka, povraćaju predašnje stanje, preduslove za dozvolu povraćaja u predašnje stanje (124), postupak (125), djelovanje predloga za povraćaj (126), djelovanje povraćaja i žalba (127).

Glava II. govori o izvanrednom pravnom lijeku, obnovljenju postupka: preduslovi za obnovljenje postupka (128), pokretanje obnovljenja (129), postupak (130), odluka o obnavljanju (131), žalba protiv odluke o obnavljanju (132).

Glava III. prikazuje tri izvanredna pravna lijeka kao posebne slučajeve ukidanja i mijenjanja odluke i to pretstavka (133), ukidanje i mijenjanje odluke u javnom interesu (134) i ništenje odluka po pravu nadzora (135).

Odsjek VI. o izvršenju.

Glava I. normira pokretanje izvršnog postupka (136), određuje princip koncentracije izvršenja kod opće upravne vlasti prvog stepena (137), princip socijalne zaštite izvršenika (138), preduzimanje izvršnih radnja u izvanredno vrijeme (139), o žalbi u izvršnom postupku (140), o obustavi i odlaganju izvršenja (141).

Glava II. raspravlja o izvršenju novčanih naplata, a dijeli se na dva dijela:

1) Administrativno izvršenje i to načela administrativnog izvršenja (142), stvari koje nisu pljenive (143), određivanje pljenitbe (144), pljenitbeni zapisnik (145), provođenje pljenitbe (146), založno pravo i čuvanje zaplijenjenih stvari (147), prigovori (148), određivanje prodaje (149), prodaja iz slobodne ruke (150), prodaja dražbom (151), dražbeni proglaš (152), mjesto dražbe (153), pripreme za dražbu (154), dražbovanje (155), predaja stvari (156), zaključenje dražbe, dražbeni zapisnik (157), obustava dražbe od strane izvršnog organa (158), razdioba kupovine (159), konačno sudsko izvršenje (160).

Glava III., o izvršenju nenovčanih dužnosti, obuhvaća tri vrsti izvršenja:

1) izvršenje preko drugih lica (161), 2) posredna prinuda (162) i 3) neposredna prinuda (163).

Odsjek VII. propisuje postupak oko obezbjeđenja u dva dijela: 1) izvršenje radi obezbjeđenja (164), 2) privremena (provizorna) odluka (165), polaganje obezbjeđenja (166).

Odsjek VIII., o troškovima, dijeli se na tri poglavlja i to: 1) troškovi vlasti (167), 2) troškovi stranke (168) i to posebni troškovi prema vlasti i lični troškovi (167) i 3) pristojbe svjedoka i vještaka (170).

Odsjek IX., prelazna i završna naredenja, reguliše utjecaj zakona na nesvršene stvari (171), organizovanje dostavljanja poštom (172), supletorni značaj zakona (173), potvrdu prijema podneska (174), ovlašćenje za uredbe sa zakonskom snagom (175) i zaključno naređenje (176).

Zakon o općem upravnom postupku (skraćeno z. u. p.) primjenjuje se po § 1 na postupanje:

1) kod sviju vlasti iz organizacionoga sklopa opće uprave (stav. 2 čl. 20 Zakona o unutrašnjoj upravi), njihovih nadzornih ministarstva i ustanova;

2) kod banovina i općina, kad ove djeluju kao nosioci vlasti, kako po nadležnosti iz vlastitog tako i prenesenog djelokruga.

Po § 2. z. u. p. taj se zakon ne primjenjuje:

1) na upravno-kazneno postupanje;

2) na slučajeve kad su vlasti i organi javne sigurnosti ovlašćeni, da u cilju očuvanja mira, bezbjednosti i poretka kao i otklanjanja neposredne opasnosti preduzmu nužne mjere bez prethodnog postupka.

Pod vlastima javne uprave neobuhvaćenim § 1. z. u. p. razumijevaju se između ostalih i vlasti iz resora šuma i rudnika. Za taj resor »zakon predviđa subsidijarnu važnost u tom supletornom smislu, da će vlasti postupiti po odredbama z. u. p., u koliko ne bude bilo naročitih vlastitih propisa procesne prirode« (Dr. Franjo Goršić: Komentar zakona z. u. p. 1931. g. Beograd).

O odluci i žalbi najvažnije nam je znati slijedeće:

Odluka je glavna i sporedna, incidentalna.

Odluka je izreka upravne vlasti, kojom se stranci u pojedinom slučaju određuje, što ima da važi kao njezino pravo.

Glavna je odluka po sadržini ili konstitutivna, ako se ostvaruje, ustanovljava, preinačuje ili ukida neko pravo, ili deklarativna, ako se izriče postojanje ili nepostojanje izvjesnog prava ili obaveze. Odluke su ili rješenja ili naredenja.

Deklarativne odluke su rješenja (na pr. da li je neki put javan...).

Konstitutivne odluke su naredenja (davanje koncesije, javne službe...).

Odluka u formalnom pogledu sadrži (§ 107):

1) u uvodu (glavi) označenje stranaka, izlaganje predmeta postupka,

2) u odlučenju (dispositivu) sadrži izreku odluke t. j. konačno sastavljeno rješenje ili naredenje, kojim se donosi glavna ili sporedna odluka.

U materijalnom pogledu dispozitiv ili tenor odluke (§ 108) treba da odlučuje, rješava jasno, kratko, potpuno s pozivom na pravne propise, predmet postupka, sve stranačke predloge, koji se odnose na glavno pitanje i pitanje troškova postupka.

3) Obrazloženje u materijalnom pogledu sadrži (109) stanje stvari, pravno rasudjenje, a prema potrebi i momente, koji su bili odlučni kod ocjene dokaza.

Ako se predlogu stranke potpuno udovoljava, a nema nikakova prigovora, ne treba naročitog obrazloženja.

U postupku dvostranačko-kontradiktornom obrazloženje treba da je pregledno, precizno, logično raščlanjeno reproducovanje cijelokupnog rezultata, kako stvarnog izlaganja tako i dokazivanja.

4) Uput o pravnim lijekovima može se dodati dispozitivu ili obrazloženju.

Pismeni otpravci odluke još imaju sadržavati:

5) Označenje vlasti. Pošto odluka po § 107 ne predviđa u uvodu označenje vlasti, koja je odluku izdala, treba ovo dodati na kraju odluke.

6) Datum ...

7) Potpis (ovlašćeni organ po zakonu ili po naročitom ovlašćenju može potpisivati odluke).

Razlikovati treba postupak jednostranački i dvostranačko-kontradiktorni.

Mandatni postupak (111). Mandat je nalog, koji se izdaje odlukom u smislu tač. 2. stav 2. § 70 i stranka ima pravo prigovora u roku od 15 dana. Vlast ima pokrenuti postupak za 15 dana, inače odluka gubi pravnu snagu. Upravni mandat je platni ili drugi nalog vlasti, upućen stranci bez njenog saslušanja, jer javni interes ne podnosi odlaganja.

Objavlјivanje odluka (112) važno je zbog konstatacije, kad počinje teći rok za podnošenje žalbe. U pogledu žalbe kod nas postoji princip dvaju stepena. Protiv prvostepene odluke ima stranka pravo žalbe samo na jednu, neposredno višu vlast (§ 114), u roku od 15 dana (§ 117) — i predaje ju onoj vlasti, koja je donijela prvostepenu odluku (§ 118).

U predmetima, po kojima je nadležan donositi odluke sreski načelnik u I. stepenu, ban je drugostepena vlast, a u poslovima po kojima je ban prvostepena vlast, ministar je vlast II. stepena. Ima poslova, po kojima je ministar prvostepena, a ujedno i drugostepena vlast.

Žalba se predaje onoj vlasti, koja je izdala prvostepenu odluku, a može se predati ili osobno ili poslati poštom. Kod žalbe, koje stignu poštom preporučeno, treba držati u spisu i kuvertu, da se vidi kad je žalba predana, jer je to odlučno kod računanja roka. Za svaki podnesak vrijedi dan, kad je preporučeno predan na poštu, kao da je toga dana uručen vlasti, kojoj je upravljen.

Najprije treba ustanoviti, spada li žalba onoj vlasti, kojoj je stigla. Ako se utvrdi da vlast nije nadležna za rješenje te žalbe, izdati će o toj svojoj nenadležnosti stranci odluku. Vidi li se iz žalbe, da je ona slučajno došla nenadležnoj vlasti, a može se ustanoviti, kojoj vlasti spada, ustupiti će ju ova vlast onoj, na koju spada i o tom obavijestiti stranku. Ovo se mora učiniti bez odlaganja, jer se rok računa od dana, kad nadležnoj vlasti žalba stigne.

Netko na pr. dobije od sreskog načelstva putem općinske uprave neku odluku i iz neznanja pošalje žalbu deseti dan općinskoj upravi, mjesto sreza. Stigne li ta žalba od općine srezu za pet dana, biti će blagovremeno predana, inače je zakasnila, žalba je neblagovremena.

Kad se vlast uvjeri, da je nadležna za primanje žalbe, imati će ustanoviti, da li je žalba pravodobno stigla i nije li promašen rok. Ako

nije specijalnim zakonom što drugo određeno, rok za žalbu je petnaest dana.

Rok se računa od dana, kad je odluka stranci dostavljena odnosno usmeno priopćena odluka, protiv koje se žali. Ovaj potonji slučaj može nastupiti samo kod sporedne odluke, koja se može i usmeno saopćiti, ali stranka ima pravo uvijek tražiti i pismenu odluku.

Glavna se odluka, makar bila i usmeno saopćena, mora uvijek i pismeno dostaviti.

Dan, u koji je stranka odluku primila, ne računa se u rok, već rok teče od dana, koji slijedi iza toga. Na pr. stranka dobije odluku drugoga u mjesecu, onda je posljednji dan za žalbu 17. Ako je zadnji dan nedjelja ili praznik, onda se za taj dan produljuje.

Ustanovi li se, da je žalba prekasno stigla ili da je uopće nedopuštena, odbaciti će je vlast, kojoj je stigla, odlukom. Protiv ove odluke ima mjesta zasebnoj žalbi.

Ako vlast nađe da je žalba umjesna, a odluka se tiče samo jedne stranke, može ju vlast sama izmijeniti (§ 120).

Ako je odluka izdana bez rasprave i saslušanja stranaka i radi toga, što je bilo to nepotrebno radi potpune jasnoće stvari ili radi toga, što koja stranka nije došla na poziv, a žalitelj dokaže, da je bez svoje krivnje bio odsutan i navede takve činjenice, koje bi mogle dati povoda drugačijoj odluci, onda će vlast imati u prvom slučaju akt nadopuniti i predložiti višoj vlasti, a u potonjem može i sama odluku izmijeniti (§ 122). Ovakova se izmijenjena odluka smatra novom odlukom.

Ako se žalbena vlast uvjeri, da je prvostepena odluka valjano obrazložena, ona u svojoj odluci neće ponavljati te razloge, već će to učiniti samo u slučaju, u koliko to nije učinila prvostepena vlast.

Još se na nešto mora paziti, što se često zaboravlja. Navede li žalitelj u svojoj žalbi nove činjenice, imaju se te priopćiti protustrankama i dati im rok, da dadu svoje izjašnjenje na to. Naročito ih valja upozoriti, da se zakašnjela izjašnjenja neće uzeti u obzir.

Važne su još ustanove o odgodnoj moći žalbe. Po zakonu valjano izjavljena žalba zadržava izvršenje odluke. Izuzetno vlast može, bez obzira na žalbu, izvršiti odluku, ako je to neophodno potrebno u javnom interesu ili bi odugovlačenje s izvršenjem odluke donijelo nekoj stranci štetu, koja se ne bi mogla popraviti. U tom slučaju može vlast od stranke, u čiju korist odlaže izvršenje, tražiti primjereni jamstvo i usloviti obustavu položenjem toga jamstva. Zakon naročito kaže »izuzetno« i zato takvo izvršenje odluke prije rješenja žalbe mora biti samo rijetka iznimka, a ne pravilo, kako se je to kod nekih vlasti uvriježilo.

Odredi li se izvršenje odluke prije rješenja žalbe, mora se u samoj odluci navesti, da žalba nema odgodne moći. Nastane li potreba izvršenja istom kasnije, mora se o tom izdati posebna odluka.

Kad viša vlast odluku potvrdi, nema mjesta daljnjoj žalbi i odluka je izvršna. Nu vlast ipak, ako javni interes dopušta ili ako bi nastala za stranku šteta, koja se ne bi dala popraviti, može dozvoliti odgodu izvršenja do rješenja spora po upravnom sudu. Ova se odgoda mora riješiti odlukom, a vlast nije ovlaštena da — izgovarajući se na to, da je stvar kod upravnog suda — ne izvršuje odluke.

Žalbena vlast ima smjesta da uzme u postupak žalbu i doneše što prije rješenje. Pogotovo to treba u privrednom životu, koji se danas vrlo

brzo razvija, dakle napose u šumarstvu. Jer ako upravna vlast ne doneše rješenje ili drugostepenu odluku na žalbu u roku od tri mjeseca odnosno ako stranka u roku od tri mjeseca računajući od dana, kad je ponovno naročitim aktom požurila stvar, nije od nadležne upravne vlasti primila nikakovo rješenje, pripada u tom slučaju toj stranci u smislu odredbe iz stava 2 §-a 22. zakona o državnom savjetu i upravnim sudovima pravo tužbe na upravni sud (državni savjet). Taj će sud, ako se uvjeri, da je navod stranke, da joj se nije donijelo rješenje, istinit, uzeti tužbu u postupak, kao da je upravna vlast žalioca odbila.

Treba razlikovati žalbu od prigovora. Prigovor dolazi do izražaja kod općinskih uprava, po § 135 zakona o općinama od 24 marta 1933 g.*

Dok je žalba ono pravno sredstvo, kojim se lice legitimisano za žalbu u određenom roku može obratiti višoj vlasti, s tim da je viša vlast dužna predmet ponovo uzeti u ocjenu i odlučiti po njemu, prigovor (primjedba) je formalno pravno sredstvo, t. j. pravno sredstvo koje može upotrijebiti samo lice za to ovlašćeno, u roku za to određenom, s tim da stavljanjem prigovora (primjedbe) steče pravo na ponovno odlučivanje po predmetu prigovora (primjedbe). Prema žalbi razlika je samo u tome, što se prigovor (primjedba) ne upućuje višoj vlasti, već onoj istoj vlasti, koja je po predmetu odlučila, sa ciljem da ova vlastitu odluku poništi ili preinači. Obično se radi o prethodnim odlukama, koje se izlažu na opći uvid građanstvu, kako bi lica, kojih se te odluke tiču, u određenom roku mogla na njih staviti svoje primjedbe, koje se potom pri definitivnom odlučivanju uzimaju u pretres.

Prigovor je nekakav unutrašnji pravni lijek, pravni lijek između četiri zida općine, koji se upotrebljava, kad je odluku donio izvršni organ općine, t. j. uprava ili predsjednik, a ne samo odlučujući organ, t. j. općinski odbor.

Predstavka nije formalno pravno sredstvo. Krug lica, koja su ovlašćena da podnose predstavku, nije određen, nije propisan niti je utvrđeno, kome se predstavka isključivo može uputiti, a vlast će predstavku uzeti u pretres ili se oglušiti o nju prema tome, kakva je njena objektivna vrijednost.

U praksi neće biti teško postupati analogno kod šumskih ustanova srodnih općinama u imovinskom pogledu (šume imovnih općina, zemljišnih zajednica, plemena, brastava i sl.).

Do sad smo govorili o redovnom sredstvu žalbe. Ali i ma i izvanrednih pravnih liječnika, po kojima donosi odluku ona ista vlast, koja je donijela i ožalbenu odluku. Ti su liječovi: molba za povraćaj u prijašnje stanje, molba za obnovljenje postupka, zatim predstavke, ukidanje i mijenjanje odluke s razloga javnoga interesa i poništenje odluke od strane nadzorne vlasti (pravni lijek je reformatorni, ako se odluka mijenja ili dopunjuje, a kasatorni, ako se ukida).

U našoj su šumarskoj upravnoj praksi najčešće predstavke. Pri ocjeni predstavke vlast, koja je izdala odluku, zbog koje stranka podnosi predstavku, može uz pristanak lica, koja su tom odlukom stekla stanovita prava, da tu svoju odluku ukine ili izmijeni pridržavajući se zakonskih uslova (§ 133).

* Dr. Stanko M a j č e n: Komentar zakona o opština. Beograd 1933, knjižarnica Gece Kohna.

U javnom interesu ukida ili mijenja odluku najviša vlast, koja je nadležna za odlučivanje po dotičnom predmetu (instancija), ako se radi o zaštiti kojega javnoga interesa, da bi se otklonila teška opasnost za život i zdravlje ljudi, kad se radi o državnoj sigurnosti, javnom miru i poretku, javnoj bezbjednosti, moralu ili narodnoj privredi (134). Odluka se može ništiti i na osnovu prava nadzora. Nadzorna vlast, u vršenju prava nadzora, oglasit će ništavom odluku, protiv koje nema pravnoga lijeka samo u slučajevima, koji su u zakonu tačno pobrojani i to kad je takva odluka izdana od vlasti, koja nije stvarno nadležna za taj predmet, ili od organa, koji nije mogao biti ovlašćen za izdavanje takovoga akta, kad sadrži grešku, koja prouzrokuje ništavost po nekoj izričnoj zakonskoj odredbi (135).

Što se izvršenja odluke tiče, reći će samo toliko, da ona vlast, koja je donijela odluku u I. stepenu, oglašava odluku izvršnom.

Po Dr. F. Goršiću* principi z. u. p. ovi su:

1) Vrhovno je načelo, da upravna vlast u pravilu pokreće postupak po službenoj dužnosti ex offo, ako to traže javni interesi. Vlasti imaju čitav niz zadataka, koji potječu u prvom redu od javnih interesa. Stranka pak sama pokreće postupak izuzetno, u koliko je predlog stranke potreban a) po pravnim propisima, b) po prirodi stvari (građanski parnični postupak reguliše isključivo samo kontradiktorni tip parničenja, dok upravni postupak ide u korist ili protiv jedne stranke ili u korist ili protiv više stranaka).

2) princip saslušanja stranaka dolazi u red osnovnih načela, jer stranka mora u pravilu u svakom slučaju da je saslušana, jer joj zakon daje pravo da oživotvori ili zaštiti svoja prava i interese;

3) ako ne dođe na raspravu lice, po čijem je predlogu ili protiv kojega je pokrenut postupak, vlast ipak provodi raspravu i izdaje odluku in contumaciam;

4) restitucioni sistem recipiran je iz građanskog parničnog postupka (gr. p. p.) i po njemu se dozvoljava povraćaj u prijašnje stanje postupka u slučajevima, koje z. u. p. propisuje;

5) inkvizitorni značaj z. u. p. traži, da vlast po službenoj dužnosti ispituje materijalnu istinu. Od traženja te istine ne smije se odustati ni u kojem slučaju. Vlast se u tu svrhu može služiti i prinudnim sredstvima. Stranka se na raspravi može služiti svim dopustivim sredstvima u cilju zaštite svoga prava ili pravnoga interesa;

6) vođenje procesa mnogo je više uprošćeno po z. u. p. nego po gr. p. p. U upravnom postupku izbija javni interes u prvom redu, a zatim interesi pojedinaca;

7) vlast treba da ide zatim, da postupak bude što racionalniji, što svrsishodniji, brži, prostiji i jeftiniji;

8) princip neposrednosti dolazi manje do izražaja nego u gr. p. p. Upravna vlast ne mora u svakom slučaju održati usmenu raspravu. Vlast bira onu vrst ispitnog postupka, koja je u konkretnom slučaju najpodesnija. Za upravni dokazni postupak važi u pravilu posredno izvođenje. Princip neposrednosti dolazi do izražaja tek kod usmene rasprave. Usmena se rasprava preduzima u prisutnosti stranaka, svjedoka i vještaka, a odluka

* Dr. F. Goršić: Komentar zakona o opštem upravnom postupku, Beograd 1931 g., knjižarnica Gece Kohna.

se izdaje na osnovu usmene rasprave. Prema tomu dokazi se izvode na samoj usmenoj raspravi;

9) princip usmenosti služi principu neposrednosti. Rasprava bazira na usmenim izjavama učesnika, te se prema tomu naziva usmenom raspravom. Usmenost je kombinovana sa pismenošću, pismenim izjavama i saopćenjima stranaka, zapisnicima o izvođenju dokaza prije ili izvan rasprave izvještajima, vještačkim mišljenjima i t. d. Žalbeni postupak posredan je i pismen;

10) pravni je postupak u pravilu javan, dok je u inkvizitornom postupku nejavan. Za stranke je rasprava javna, a da li će se raspravi prijestiti i treća lica, javnost, zavisi o slobodnoj ocjeni voditelja rasprave.

Nakon što smo se upoznali sa sadržinom i osnovnim principima upravnog postupka, koje smo naprijed izložili, čitalac će se osvjeđočiti, da je utjecaj sudskog procesnog prava na upravno procesno pravo zaista velik.

Upravna vlast, kad vrši postupak odnosno kad donosi odluku, ili je vezana u potpunosti na izrični pravni propis ili pravni propis daje upravnoj vlasti izvjesna prava, u kojima ima da se kreće ocjena, koja je inače slobodna, u koliko nije ograničena s tim pravnim propisom.

Vlast u stanovitim slučajevima može donijeti odluku po slobodnoj ocjeni (po svojem diskrecionom pravu). Slobodna ocjena je izvjesna sloboda upravne vlasti odnosno organa u času, kad primjenjuje stanovito pravno pravilo na konkretan slučaj odnosno kad prosuduje stvari i odlučuje u postupku.

U slučaju slobodne ocjene ima upravna vlast da polazi u svojem radu sa stanovišta izvjesnih općih principa, kao što su: načela o »općem dobru«, »javnom interesu«, »potrebi«, »nuždi i slično«, shvatajući sve to po svojem razumnom i obrazloženom nahodenju. Pobliže o tom ne nalazimo ništa u upravno-pravnim propisima, ali ta načela postoje u općem shvaćanju, odnosno često ih čovjek pronalazi iz smisla i intencija zakonodavčevih u specijalnim propisima. Radi toga nema ni ovde absolutne slobode za upravnu vlast u postupku, i ako ona nije izrično vezana na zakonski propis.

Ako vlast može da po slobodnoj ocjeni doneše svoju odluku, tad je to izraženo u zakonu riječima: »upravna vlast može«, ili »ovlaštena je« »po stvarnoj potrebi kraja (mjesta)«, »odrediti će što je u javnom interesu«, »odrediće što je u interesu narodne privrede«, »odrediće sa važnih razloga«, »po mogućnosti« i t. d.

Kad u zakonskom tekstu стоји: »treba, mora, ima, dužan je, zabranjeno je, nije dopušteno, dozvolice se, neće se uskratiti, odobriće se, proglašće se«, vidimo odmah razliku u prirodi pravne norme.

U ranijim policijskim državama upravna je vlast to svoje diskreciono pravo zloupotrebljavala, dok se danas i u slučaju, kad vlast donosi odluku po slobodnoj ocjeni, mora svaka takova odluka valjano obrazložiti, kako to propisuje z. u. p., bila odluka pozitivna ili negativna.

Ovo se mora napomenuti zato, jer po takvim odlukama nema upravno-sudske nadležnosti i protiv takove odluke nema stranka pravo upravno-sudske tužbe (član 19 tač. 3. Zakona o državnom savjetu i upravnim sudovima).

Vlast primjenjujući odredbe z. š. postupa po slobodnoj ocjeni u ovim slučajevima: krčenje šuma (s 7), izrada privremenoga privrednog pro-

grama za period od 10 godina (59), obaveza gospodarenja s privatnom šumom po načelu stroge trajnosti (74), odobrenje podizanja strugara (88) itd.

Da bih zaokružio ovaj referat, reći će najvažnije i o upravno-sudskom postupku.

Po zakonu o državnom savjetu i upravnim sudovima od 17. maja 1922 godine »Upravni sudovi sude po administrativnim sporovima. Administrativni je spor samo između pojedinaca ili pravnog lica s jedne i upravne vlasti s druge strane, a postoji ondje, gdje je aktom upravne vlasti povrijedeno kakvo pravo ili kakav neposredni lični interes tužioca zasnovan na zakonu. Postoji li u danom slučaju ovakav interes, ostavlja se sudu na ocjenu« (čl. 15).

»Državni savjet rješava o žalbama protiv presude upravnih sudova. Po tužbama protiv ukaza i ministarskog rješenja rješava Državni savjet u prvom i poslednjem stepenu« (čl. 17).

»Pojedinac, kome je pravo ili neposredni lični interes zasnovan na zakonu, povrijeden nezakonitim aktom upravne vlasti, ima pravo žalbe samo na jednu višu upravnu vlast. Protiv odluke te upravne vlasti može podnijeti tužbu samo upravnom судu. Ako je ta upravna vlast Ministar, tužba se podnosi Državnom savjetu« (čl. 18).

»Tužba na upravni sud, odnosno Državni savjet nije dopuštena u stvarima, u kojima su i koliko upravne vlasti pozitivnim pravom ovlašćene da donose rješenje na osnovi slobodne ocjene« (čl. 19 tač. 3).

»Tužiti se može:

- 1) što upravna vlast u svome aktu nije nikako primijenila ili nije pravilno primijenila kakav zakon ili zakonitu uredbu;
- 2) što u postupku, koji je prethodio, nije vodila računa o propisima postupka (čl. 23) ...«

Moglo bi se još postaviti pitanje, od kakovoga je utjecaja primjena z. u. p. na ekonomiju u šumarstvu. U koliko će možda u prvim godinama administriranje biti otešano, ipak je odlučno, što svaka samovolja upravnih vlasti kao i uprava pojedinih vlasnika šuma prestaje, jačati će se pravna svijest kako kod organa vlasti tako i kod naroda, a što je najvažnije, dolaziti će pravičnost jače do izražaja. Tehnički dobro organizovana administracija neće ometati razvoj privrednoga života.

Po § 127 zakona o šumama (z. š.) »ministar šuma i rudnika vrši šumarsku policiju i nadzor nad svim šumama preko općih upravnih vlasti. Opća se uprava vrši po banovinama, srezovima i općinama (član 17 zakona o unutrašnjoj upravi od 19. VI. 1929. sa kasnijim izmjenama i dopunama).«

Po § 139 z. š. »u pogledu administrativnog postupka važiće propisi zakona o općem upravnom postupku«.

Po § 140 z. š. »administraciju kod uprave državnih šuma kao i za šume, koje su uzete pod državnu upravu, propisaće ministar šuma i rudnika«. Ta administracija nije napose propisana, već je tokom vremena i na osnovu nekojih pravilnika razvijena i ustaljena bila stanovita upravna praksa i prije organizacije šumarske službe kod uprave državnih šuma po Uredbi o organizaciji ministarstva š. i r. od 23. V. 1936. Ministar šuma i rudnika svojim je rješenjem br. 34.775 od 18. XII. 1935. god. naredio upravama državnih šuma, da se na osnovu § 2 stav 2. z. u. p. u administraciji pridržavaju propisa toga zakona.

Služe se njim via facti subsidiarno i uprave komunalnih šuma (zemljišnih zajednica, imovnih općina i državne uprave ekspropriisanih šuma), za koje važe specijalni zakoni i zakonski propisi i to: zakon o zemljišnim zajednicama od 24. IV. 1894., zakon o imovnim općinama od 25. VI. 1873 i od 11. VII. 1881., naredba o podržavljenju uprave i pravilnik o upravi ekspropriisanih šuma od 29. III. 1934. ministarstva poljoprivrede br. 20753.

Koji stručni organi, na koji način i u čemu učeštuju u upravnom postupku? Svi stručni šumarski organi imaju posla sa direktnom ili analognom primjenom z. u. p. osim onih, koji su u službi privatnih lica, čije šume nisu opterećene servitutima.

U užem smislu to su šumarski organi u službi kod općih upravnih vlasti (sreskih načelstava, banske uprave, ministarstva š. i r.). Kao organi vlasti to osoblje radi po upustvima svoga starještine (§ 28. z. u. u.). U davanju stručnih mišljenja i u čisto tehničkim poslovima oni su samostalni (§ 29 z. u. u.). Ne ulazim za sad u pitanje, mogu li stručni referenti kod općih upravnih vlasti voditi samostalno rasprave u kancelariji i na licu mjesta. Po z. u. p. ne bi mogli, ali ih ipak ban ili sreski načelnik određuje da provode raspravu na licu mjesta (krčenje šuma, zaštitne šume, požar).

U širem smislu to je osoblje, koje neposredno upravlja i gospodari šumama državnim i šumama, koje stoje pod osobitim javnim nadzorom u onom slučaju, kad u službi svoga poslodavca dođe u položaj da prema korisnicima šuma ili trećim licima postupa shodno (analogno) propisima z. u. p.

Taj postupak moraju poznavati činovnici, koji upravljaju državnim šumama bez obzira na to, što u ekonomskim odnosima države prema trećim licima (ako ta lica nisu servitutni ovlaštenici) ne mogu nastupiti štetne posljedice za ta treća lica, ako se u postupku pogriješi, jer državno šumarsko nadleštvo (direkcija šuma, šumska uprava) ne nastupa kao vlast, već kao svaka druga privatna stranka.

Prijedimo makar letimično radnje, što ih sreski šumarski referent ima da vrši po propisima z. u. p.

Kao organ sreskoga načelstva dolazi on u priliku da izraduje odluku u II. i I. stepenu.

Primjer za II. stepen. Po §-u 135 zakona o općinama od 24. III. 1933. dopuštena je žalba protiv odluke općinskoga odbora nadzornoj vlasti (sreskom načelstvu), kad se ta odluka odnosi na poslove iz samoupravnog djelokruga općine (§ 76), a u taj samoupravni djelokrug spadaju općinske i seoske šume. Ako dođe do upravnoga spora po kojoj šumsko-gospodarskoj ili šumsko-upravnoj stvari, sreski će šum. referent imati da izradi odluku u II. stepenu.

Odluke, što ih po z. š. donosi sresko načelstvo u I. stepenu, odnose se na krčenje šuma do 5 ha (§ 9), na pošumljavanje (12—14), na zaštitu šuma od vjetra, insekata i zaraznih bolesti (28—29), na šumske požareve (§ 40—47), na zabranu sječe kad nema privrednoga plana (63), na način, vrijeme i obim izvršivanja službenosti (72), na čiste sječe (75), na upravljanje privatnim preduzećima po šum. stručnjacima (77), na pridnu put (81), na plavljenje i splavarenje (87), na dozvolu za podizanje strugara (88), na stručno upravljanje šumama po kvalifikovanim licima (134) i konačno na najvažniji kod nas još danas upravni rad, t. j. rad oko provođenja kaznenih naredenja (141—174).

Ban donosi odluku o krčenju šuma iznad 5 ha (7), o zaštitnim šumama (15—27) i o privrednom planu (59), zatim odluku o drvosječnom i ogojnom predlogu i o vanrednom iskorišćavanju šuma pod osobitim javnim nadzorom (60); odobrava uzgojni predlog (61), odlučuje o izradi privrednoga plana na trošak vlasnika šuma (64), o ograničavanju službenosti (69), o radu komisija za izdvajanje krševa i golijeti (94); rješava žalbe na izdvajanje krševa i golijeti (98), odlučuje o diobi privatnih šuma do 500 ha (106) i o prinudnim šumskim zadrgama (108), donosi rješenja u II. stepenu po šumsko-kaznenim predmetima.

Osim po navedenim donosi ban odluke i po ostalim predmetima, koji su pobrojani u §-u 38. IV. zakona o banskoj upravi.

Ministar šuma i rudnika donosi u I. stepenu odluku o uzimanju u državnu upravu po ponovnoj povredi privrednog plana (65), odredbu o dužnosti izradbe privrednog plana za privatne šume ispod 300 ha, odredbu o diobi privatnih šuma iznad 500 ha (106), odobrava sreskom referentu da može upravljati šumama pod osobitim javnim nadzorom (131). Konačno u II. stepenu u svim predmetima, po kojima je nadležna banska uprava u I. stepenu.

Tako po zakonu o šumama. Kako je sa ostalim specijalnim zakonima i uredbama (o općinama, o općem imovinskom zakoniku za Crnu Goru, o zemljišnim zajednicama, o krajiškim imovnim općinama, o organizaciji službe kod državnog šumarstva)? Kod radnja, koje vrši u svojoj nadležnosti šumska uprava (sitne prodaje po molbi, kad treba obrazložiti n. pr. neuvaženje molbe i uputiti stranku na direkciju šuma), zatim kod radnja, što ih u svojoj nadležnosti vrši direkcija šuma i stranku upućuje na ministarstvo za slučaj žalbe itd., mnoga će se prepiska smanjiti, kad Šef uprave valjano obrazloži ili usmeno ili pismeno zašto molbu ne uvažava.

Upravni postupak kod krajiških imovnih općina i zemljišnih zajedница određen je specijalnim zakonima i zakonskim propisima za te ustanove. Ti su zakonski propisi za krajiške imovne općine ovi: 1) zakon od 15. lipnja 1873. o imovnim općinama u hrv. slav. vojnoj krajini, 2) zakon od 11. srpnja 1881, kojim se razjašnjuju odnosno preinačuju neke ustanove zakona od 15. lipnja 1873. o imovnim općinama u hrv. slav. vojnoj Krajini.

Po članu 27 zakona od 15. VI. 1873. »vrhovno pravo nadzora nad ukupnom upravom i. o. pridržava se državi, a izvršuje ga glavno zapovjedništvo (danasa banska uprava) po vladinom povjereniku (danasa podržavljena stručna šumska uprava). Pod riječi »država« nije se razumijevala ugarska država, već (po razvojačenju vojne krajine) tadanja hrvatska zemaljska vlada.

Po zakonu od 11. VII. 1881. pripada vrhovnoj zemaljskoj upravnoj vlasti redovan nadzor nad i. o.

Po §-u 1. Naputka za službovanje i gospodarenje kod i. o. u hrv. slav. krajini »vrhovno upravljanje i nadziranje službovanja i gospodarenja vrši država«, »U tu je svrhu kod vrhovne zemaljske upravne vlasti ustrojeno šumarsko nadzorništvo«. Kompetencija toga nadzorništva tačno je određena. Danas je to nadzorništvo odsjek za šumarstvo.

Po §-u 11 i 16 toga naputka (za koji se smatra da ima zakonsku snagu) svi zaključci organa i. o. podleže odobrenju vrhovne zem. upravne vlasti. Pošto po § 38 zakona o banskoj upravi sve zaključke odobrava

banska uprava, prenesena je na nju kompetencija ranije vrhovne zemaljske upravne vlasti.

Nikakog molbenoga postupka nema po rečenim zakonskim propisima osim u propisima o redovnim globama (§§ 110—115 Nap. c).

Po mojem mišljenju nije pravilna upravna praksa, koja se razvila od prestanka pokrajinskoga namjesništva, a do obrazovanja banskih uprava, da je ministarstvo šuma i rudnika vrhovna upravna vlast II. stepena i vrhovna nadzorna vlast II. stepena nad imovnim općinama.

Zakon o zemljjišnim zajednicama od 25. travnja 1894 u glavi II — Oblasti — u §-u 50 propisuje, da je kotarska oblast (sresko načelstvo) nadležna prvo-stepena nadzorna vlast a drugo-stepena je kr. zemaljska vlada u Zagrebu, danas kr. banska uprava. U molbenom tečaju važe opći propisi. To su propisi sadanjega z. u. p. Dakle u internom poslovanju u odnosima članova prema z. z. rješava sporove nadzorna upravna* vlast. Tu su dakle, kad se radi o internalim sporovima kod tih ustanova, dva stepena u nadzornoj funkciji upravnih vlasti: sresko načelstvo i banska uprava.

Sam nadzor nad upravom i gospodarenjem vrši sresko načelstvo, koje odobrava sve zaključke organa z. z. (zastupstva i glavnih skupština ovlaštenika) bez prava žalbe. Molbeni tečaj dopušten je samo u slučaju kad su proračunom predviđeni izdaci veći od primitaka i kad se radi o sklapanju zajma, koji presiže redovni prihod z. z.

Banska uprava kao drugo-stepena nadzorna vlast odobrava samo one zaključke glavne skupštine ovlaštenika, »kojim se preinačuje koja ustanova pravilnika, odsvaja ili zamjenjuje nepokretna imovina, zaključuje dioba ili raspolaže s novčanim glavnicama« (§ 43 z. z. z.).

Nije mi poznat zakonski propis ili kakav upravni akt osnovan na zakonu, po kojem se ovlaštenici z. z. mogu žaliti na odobreni zaključak banske uprave, jer po mojem mišljenju takav je zaključak odmah po odobrenju pravnosnažan i izvršan.

Po tim je propisima svaki zaključak i. o. ili z. z. odobren po nadležnoj nadzornoj vlasti izvršan odmah po odobrenju. Nema više vlasti zakonom određene, o kojoj bi zavisila pravna valjanost ili izvršnost tako odobre-noga zaključka.

Ti propisi nisu do danas izmijenjeni, jer po § 173 zakona o općem upravnom postupku »procesne odredbe, određene specijalnim pravnim propisima po pojedinim upravnim stvarima, važiće i dalje izuzimajući slučajeve, gdje one protivurječe odredbama glave V. odsjeka I. o do-stavljanju«.

»Odredbe zakona o. u. p. imaju značaj supletoran i njegovi propisi važe, u koliko nema naročitih postojećih propisa. Kao generalni zakon z. o. u. p. ne dira u specijalne zakone i uredbe, kojima su regulisani posebni procesni načini. Partikularni upravni zakoni ostaju na snazi sve dok dotična upravno-pravna materija ne bude izjednačena naročitim jedinstvenim zakonom materijalno-pravne prirode« (Dr. F. Goršić).

Dakle samo novim zakonom o imovnim općinama i zem. zajednicama može se izmijeniti sadanji upravni postupak kod tih ustanova i taj novi zakon može i mijenjati odredbe zakona o. u. p. kao svaki lex posterior,

* Riječ »upravna« zato, jer se pod tom riječi »upravna« razumijeva »državna«, zato što to sresko načelstvo vrši taj nadzor nad z. z. i preko općinskih uprava.

koji derogira legi priori, ali to se ima svesti na onaj minimum, koji je diktovan posebnom prirodnom dotičnog postupka (n. pr. rudarski zakon, šumski zakon).

Dalje, po odredbi iz § 175 z. o. u. p. mogao je ministar šuma i rudnika od 26. II. 1936 god. da putem uredbi sa zakonskom snagom ukida pojedine procesne odredbe postojećih specijalnih upravnih zakona i uredaba doveđeći ih u sklad s načelima i odredbama zakona o. u. p.

Funkciji ministarstva šuma i rudnika, po kojoj je ono vrhovna upravna i nadzorna vlast nad svim šumama, dakle i nad šumama i. o. i z. z., trebalo je zakonskim putem dati sadržaj. Jer to nije učinjeno, smatram čitavu sadanju praksu nezakonitom i treba ju što prije napustiti, a vrhovnu upravu i nadzor vršiti neposredno.

Iz toga svega slijedi:

1) klauzula nadzorne vlasti, kojom ona odobrava ili ne odobrava stanoviti zaključak imovne općine, nema karakter odluke po propisima zakona o općem upravnom postupku, 2) rješenje o odobrenju ili neodobrenju je konačno, pravnosnažno i izvršno.

Jedan primjer. Ban odobri zaključak gospodarskoga odbora imovne općine X, kojom je izvršena javna pismena prodaja etata njezinih šuma. Po odobrenju izjavi N. N. žalbu ministru šuma i rudnika zbog nepravilno provedene dražbe i povrede njegovih interesa. Zastupam gledište, da je takva žalba nedopuštena, jer nije žalba po z. u. p., već prigovor, koji se imao i mogao riješiti prije odobrenja dražbe iz ovih razloga:

a) Uslove za javnu dražbenu prodaju i tekst kupoprodajnoga ugovora prethodno odobrava nadzorna vlast (uslovi moraju biti posve jasni, ponude treba da se stavljaju za svaku skupino zasebno).

b) U uslovima licitacije u pravilu stoji da prodavalac može da prihvati i ponudu, koja nije novčano najpovoljnija.

c) Poslije svake izvršene licitacije, za koju u pravilu treba obrazovati posebnu komisiju, uobičajeno je, da predsjednik komisije zapita sve prisutne kod licitacije (interesente, oferente), ima li tko kakav prigovor dražbenom postupku i ako ima, da to odmah dade u zapisnik o održanoj licitaciji, a ako ga ne može odmah da izvede da to učini u najkraćem određenom roku. Akt dražbe šalje se sa ev. prigovorima vlasti nadležnoj za odobrenje licitacije. Gdje to nije uobičajeno, treba to odrediti.

d) Odluku o izvršenoj licitaciji treba hitno donijeti.

e) Nijedan se oferent ne može žaliti u smislu z. u. p. ili prigovarati, da je izvršenom licitacijom povrijeden njegov kakav interes zasnovan na zakonu, jer nijedan zakon takav slučaj ne reguliše i ne može ga regulisati. Radi se samo o povredi formalnoga prava izraženoga uslovima licitacije, a nikako o povredi materijalnoga prava zasnovanoga na zakonu. Takvoj se povredi može prigovoriti, ali odmah po izvršenom činu licitacije.

f) Nadzorna vlast sama će ništiti dražbu, ako ona nije izvršena po uslovima.

Prema tomu ne treba dirati u postojeće pravno i činjenično stanje, već banskoj upravi dati načelno uputstvo u smislu prednjega pod toč. 1 i 2, dot. a—f, čim će se administracija znatno uprostiti, nijedan se zakonski propis neće povrijediti, a s tim će se izvršiti i ozakonjena odredba o dekoncentraciji i decentralizaciji vrh. drž. uprave.

Šumarska se praksa razvija u tri razna pravca: tehnički rad (u užem smislu), privredni rad (uprava i ekonomisanje izvjesnom šumom) i

staranje šum. stručnjaka kod opće upravne vlasti oko pravilnog vršenja šumsko-policajskih i šumsko-privrednih mjera po z. š. kao i staranje oko unapređivanja šumarstva uopće. U tehničkoj grani zanimanja ne dolazi administracija do izražaja, kod druge vrsti ona je vezana na vlastita pravila, kod treće dolazi primjena z. u. p. do punog izražaja, jer opća upravna vlast kao nosilac državne vlasti, imperija, ima da odlučuje u odnosima između pojedinaca i cjeline, u koliko se radi o primjeni propisa zakona o šumama kao i specijalnih zakona.

Dok se tehničkoj i ekonomskoj strani struke u školi posvećuje pažnja i s praktične strane, teoretsko i praktično obrazovanje u struci organizatorno-upravnoj prepušteno je slučaju. Uvjerio sam se, da mnogim mlađim drugovima nedostaju osnovni pojmovi iz upravnog i sudskoga, a pogotovo iz privrednog zakonodavstva, što bi bezkompromisno morali sa sobom iz škole ponijeti u život. Na pitanje, kako je to moguće, odgovara se, da su dosta malo ili ništa slušali n. pr. o najmovnoj ili zakupnoj ili kupoprodajnoj pogodbi, što im dnevno u praksi treba, dok su mnogo više slušali o stvarima, koje nemaju praktične svrhe. Nešto će biti na stvari i nadajmo se, da do ovakovih abuzusa akademske naučne slobode neće više dolaziti.

Koliko je opet mlađih kolega sticajem prilika došlo bez prethodne prakse na položaj šefa državne šumske uprave ili čak na položaj sreskog šumarskog referenta, da se istom na tom položaju sami izgrađuju, što nije na korist ni službe ni stranaka. Izgleda, da još ništa ne koristi neprestano naglašavanje, da i u ovoj grani ljudske djelatnosti, kakova je šumarstvo, mlađi kandidati moraju, kao i mlađi liječnici i suci, assistirati više godina tehničkim, ekonomskim i organizatorno-upravnim operacijama najboljih stručnjaka. Zato, što tako nije ni ranije rađeno u punom obimu, a danas se radi samo izuzetno, moralno se desiti i dešava se, da smo mi mnogi zatajili, jer se kod nas već odavna zaboravilo, da u viša i u najviša nadleštva treba upućivati prve između najboljih. To je opet možda zato što danas premještenje ministarstvu ili b. upravi kadkada znači stvarno kaznu, a dešava se i to, da se u najviša nadleštva upućuju na rad mlađi, u praksi dovoljno neizgrađeni stručnjaci, koji su morali malo više u praksi da rade i da prođu sve tehničke i gospodarske operacije i normalne administrativne stepenice. Pa kad svega toga i ne bi bilo i kad bi se postavio svatko na svoje mjesto, ne zaboravimo, da živimo u periodu, u kojem iz bivših šest pravnih područja sa svim zasebnim karakteristikama kulturne, ekonomske, političke, čak i socijalne prirode treba izgradivati jedinstvenu administraciju. Postoji mišljenje, da naša šumska administracija prosječno ne zadovoljava. Zaista, kad čitamo mnoga upravna akta kao primjenu generalne norme na konkretni slučaj (riješenja, odluke, raspise, naredbe, upustva), što ih izrađuju šumsko-upravni organi kod općih upravnih vlasti, od najniže pa, na žalost, do najviše upravne instancije, ne možemo se oteti nekoj bojazni, da bismo, ako se ovako nastavi, mogli da izgubimo onu samostalnost, što ju danas imamo i da dodemo pod skrbništvo pravnika. Da se to ne desi, a u najboljoj namjeri, ali protiv svoje volje, moram da navedem samo nekoliko primjera. Vrlo mnogi pojedinci traže intervenciju upravne vlasti u svojim poslovnim odnosima sa raznim šumovlasnicima. Kolike žalbe i predstavke povodom odluka nižih vlasti stižu iz naprednijih krajeva samo ministarstvu šuma i rudnika kao drugostepenoj odnosno kao najvišoj šumsko-upravnoj vlasti. Dobro je poznato, da su poslovi iz kupoprodajne, najamne, zajamske i drugih pogodbi poslovi

izrazito privatnopravnoga karaktera i da svaki takav ugovor tačno propisuje, da one sporove između obiju strana, koji se ne mogu u redovnoj unutrašnjoj administraciji izgladiti, rješava građanski ili berzanski sud. Ipak, i pored toga, sve vlasti, čak i najviša upravna vlast, umjesto da a limine odbacuje takove zahtjeve stranaka, kad one traže da im upravna vlast reguliše spor (iz posve razumljivih razloga, manje takse i brži postupak) uzima u postupak ovakve zahtjeve miješajući svoju funkciju upravne vlasti sa funkcijom vlasti nadzorne. Ima vrlo mnogo i detalja, koji karakterišu naše znanje, a prema tomu i naš rad. Tako sam u najvišoj instanciji čitao i ovo: »sa šumama se ima reakcionarno gospodariti«, »sa privatnim šumama ima se strogo potrajno gospodariti«, »komično je, kad banska uprava traži da vrši nadzor nad državnim šumama opterećenim servitutima«, »na svako autentično tumačenje zakona o šumama daje saglasnost i glavna kontrola«, »članovi imovne općine vrše servitutno pravo u imovno-općinskim šumama«, »direkcija šuma je upravna vlast prvoga stepena« itd.

Tomu se ne treba toliko čuditi kad uvažimo, da jedan čovjek ne može biti istovremeno vrlo dobar i inžinjer i ekonom i administrator. Kod nas se još uvijek sve to miješa, jer se ne vrši izbor stručnjaka. Ali najveće zlo vidimo u tomu, što izvjesnim strujama kao da nije u interesu, da se vrši selekcija činovnika, da državno osoblje bude primjereni plaćeno, da ostane materijalno nezavisno i tako naša državna administracija sredena. Veliku štetu trpi narod od rdave administracije. Ne valja ipak za to pasti u rezignaciju, već se naprezati, koliko je moguće, jer bolja vremena moraju doći.

Po Dr. I. Krbeku* »nekadanja omnipotencija upravnika, koji je u policijskoj državi postupao u konkretnom slučaju po slobodnoj ocjeni često na štetu stranaka, prestaje i zamjenjuje ju moderna uprava, koja teži tomu, da se uprava prožme pravnim elementima«.

Zato sam odlučio da pred stručni forum iznesem više informativnih članaka iz naše šumarske administracije, sa željom, da mladim drugovima barem donekle olakšam upravnu službu. Ranije smo odličnih šumarskih upravnih činovnika imali ipak više.

Taj nedostatak u praksi naknadno bi valjan udžbenik o administraciji u šumarstvu, ali to prepuštam pozvanijima od sebe.

Želja mi je bila da sa ovim referatom na osnovu praktičnog iskustva skrenem pažnju svojim drugovima na važnost z. u. p., koji u šumarstvu dnevno dolazi do primjene.

Primjenjivanjem z. u. p. u šumsko-gospodarskoj upravi svakako će se u prvim godinama uvećati i otešcati administracija ili će znatno oslabiti rad po »slobodnoj ocjeni«, zapravo samovolja pojedinih organa u šumama državnih i pod osobitim javnim nadzorom. Teret će se smanjiti, ako se riješimo onih naših grdnih pogrešaka, što ih činimo. Zamrli će osjećaj pravde i pravičnosti u narodu oživjeti i narod će s vremenom steći uvjerenje, da se radi »pravo i po zakonu«, dok je danas kraj sve većega broja zakona narod s punim pravom uvjeren, da na svijetu ima sve manje pravde, što ima više zakona.

Résumé. Considérations touchant l'application — dans l'administration forestière — des diverses normes administratives du caractère général.

* Dr. I. Krbek: Upravno pravo I. Zagreb 1929., Jugoslovenska štampa d. d.

Инж. ВЛАДИМИР ЈОВАНЧЕВИЋ (РАЧА КРАГУЈЕВАЧКА):

ЈУГОСЛОВЕНСКИ НАЦИОНАЛНИ АРБОРЕТУМ

(L' ARBORETUM NATIONAL YOUNGOSLAVE)

Оснивањем пољопривредно-шумарских факултета у Београду и Загребу питање оснивања Југословенског дендролошког друштва, централне шумарске огледне станице и подизање Југословенског националног арбoretума постало је актуелно. Пре Светског рата покренули су питање покојни Живојин Јуришић, бивши професор ботанике Велике школе у Београду и управник ботаничког врта, Др. Недељко Копшинић, професор ботанике београдског универзитета, Жарко Чајкановић, окружни шумар и писац овог чланка.

Нажалост ово питање после Светског рата нису покренули следећи меродавни фактори: Министарство шума и руда, Министарство пољопривреде, шумарско-пољопривредни факултети у Београду и Загребу, Удружење југословенских шумара и Удружење јунословенских агронома.

Од целокупне површине Југославије (247.542 кв. км.) на шуме отпада 772 кв. км. или 7.720.006 ха. Од шума 53.9% отпада на високе, 7.7% на средње, 25% на ниске и 12.9% на шикаре. Око 1 милион хектара покривају шикаре односно макије у средњој зони. По врсти дрвета 11.6% отпада на четинаре, 18.2% на храст, 24.3% на букве, 30% на мешовите лишћаре и 15% на лишћаре и четинаре. По власништву је 47% државних, 19% општинских и 34% приватних.

У шумама најбогатија је Вардарска бановина (1.148.985 ха), а најсиромашнија Приморска бановина (620.650 ха). Из ових интересантних података види се, да на шуме отпада 0.30% целокупне површине Југославије и да огромне површине треба пошумити. Систематским пошумљавањем повећаће се постепено извоз дрвета у иностранство и народно благостванје.

У Немачкој планским аклиматизовањем егзотичних врста дрвећа повећан је број домаћих врста шумског дрвећа од 70 на 800, које су са великог шумарског и декоративног значаја. Ово је завидан успех, ако се узме у обзир оштра средње-континентална клима Немачке. Највећи број у Немачкој аклиматизованих врста дрвећа и шибља у току неколико деценија пореклом је из Северне Америке и Источне Азије. Поједине врсте егзотичног дрвећа успевају, ако су испуњени следећи климатски услови: потребна количина водених талога, температура и влага за време вегетације. У топлијим крајевима Немачке т. ј. на обалама реке Рајне и на Боденском језеру (острво Мајнау) расту: секвоја, кедар, магнолија, лириодендрон (лалино дрво), амерички бели бор (Пинус стробус), карија и црвенолисни храст.

Са аклиматизовањем егзотичних врста дрвећа и шибља у Немачкој почело се у другој половини XVIII. века. Разлог увођењу страних врста био је страх од несташице дрвета. У Јужној Немачкој Франц Казимир Медикус, директор високе школе за политичку економију у Хајдел-

бергу, препоручивао је у својим списима сађење америчких врста дрвећа, а нарочито багрема.

Последњих 70 година прошлог века оскудица у дрвету узимала је све више маха у Немачкој, која је услед тога била приморана да мањак увози из страних држава. На овај начин немачки шумари упознали су се са разним врстама скупоценог дрвета и почели да гаје дотичне врсте. Вршени су огледи са садништвом и гајењем оних врста дрвећа, које су услед климатских и геолошких прилика почев од леденог доба ишчезле у Европи, а које данас расту у Северној Америци, да би се на овај начин немачка шумска флора обогатила и добили што бољи и скупоцености шумски производи.

Закон о успевању једне биљке у истој земљи и на истом климатском упореднику уведен је у шумарство, а ови климатски упоредници примењени су на шуме северне хемисфере. Услед тога почели су да врше огледе на азијским врстама дрвећа, које расту у областима упоредним са немачким климатским крајевима.

У Немачкој Пруска је прва отпочела да врши огледе на америчким врстама дрвећа, зашта највећа заслуга припада Џону Буту. На сконцентрирану шумску огледну станицу одржану 1880. год. у Баден-Бадену одлучено је да делатност шумских огледних станица треба да обухвата:

- 1.) Статистичке податке о појави егзотичних врста дрвећа;
- 2.) Шумски однос до сада гајених егзотичних врста дрвећа;
- 3.) Огледе према заједничком радном плану и могућности гајења испитивањем шумског односа и приноса егзотичних врста дрвећа.

Ограничено се на огледе извршене на егзотичним врстама дрвећа у шумама бивше Велике Војводине Баденске и то у међувремену од 1883.—1899. год.

Огледи су вршени на следећим врстама четинара:

- 1.) Нордмановој јели (Абиес Нордманиана Спах.) у шуми Еберштајнбург код Бадена, која је 1882. год. била стара 15 година; 600 младих јела налазило се у седам удаљених гајилишта;
- 2.) Хамеципарис Лавсониана Парл. јавља се као 25-годишње дрво код Обервајлера, Хајделберга, Донауешингена, Швецингене и Гернсбаха;
- 3.) Јуниперус виргиниана Л. налази се као млада биљка у шумама шумске управе у Хајделбергу и Волфаху;
- 4.) Амерички бели бор (Пинус стробус Л.) налази се у чистом склопу од око 3 хектара у шумама код Хајделберга. Констатовано је око 28—29.000 стабала, међу којима има највише млађих дрвета. 60—90-годишњи примерци налазе се у шумама шумских управа у Брухсалу, Есталингену, Фрајбургу, Хајделбергу, Обервајлеру, Сулцбургу, Швецингену и Тибингену.
- 5.) Псеудотсуга Дуглази Ламб. била је посађена на двадесет места. Најстарије биле су 20-годишње биљке шумске управе у Обервајлеру и 15-годишње код Хајделберга и Фрајбурга.

Огледи су такође вршени на следећим врстама листопадног дрвећа:

- 1.) Јапанском јавору (Акер цегундо), чија се 90-годишња дрвена смеси са јавором и јасеном налазе у шумама шумске управе у Швецингену и код Обервајлера.

2.) Карија алба Л. налази се као осмогодишње шумско дрво у шумском одељку Таубербишофсхайм.

3.) Амерички јавор (Фраксинус американа Л.) налази се у мешавини на 1 хектару као 17-годишња биљка шумске управе у Рајнбишофсхайму.

4.) Културе прног ораха (Јунгланс нигра Л.) налазе се у шумама шумских управа у Таубербишофсхайму и Хајделбергу.

5.) У Баденској налази се неколико чистих склопова црвеног храста (Кверкус рубра Л.), од којих су најстарији и најзначајнији 35-годишњи у главном шумарству Ротенфелс на површини од 5 хектара. Појединачно црвени храст посађен је у Бадену, Кутенхајму, Герисбаху, Некаршварцаху и Вилингену.

6.) Канадска топола (Популус монилифера Лит.) сади се као шумско дрво у средњим шумама Рајнске долине. У већем броју налази се у шумским одељцима у Кипенхајму и Рајхсшибофсхайму. Јавља се на истим положајима и у осталим шумским одељцима.

Шумска огледна станица у Бадену 1882. год. отпочела је са гајењем егзотичних врста дрвећа. У почетку је свој рад ограничила на набавку семена америчких врста дрвећа и Нордманове јеле. Ради гајења потребног биљног материјала семе је раздавано државним расадницима појединачних шумских одељака. Одгајене саднице употребљене су за подизање културних огледних поља према општем културном плану, који је 1881. г. израдило Удружење шумских огледних станица или су пак раздаване за културне сврхе на разним положајима појединачним шумским управама.

У шумској огледној станици у Бадену вршени су огледи на следећим врстама четинара: америчком белом бору (Пинус стробус Л.), Пинус Цефреи Мир., Пинус ригида Мил., Пинус банксиана Ламб., Псеудотсуга Дугласи Ламб., Псеудотсуга глаука Мајр, Туја гигантеа, Ларикс лентолепис Гордон, Хамеципарис Лавсониана Парл., Таксодиум дистихум Риш. (барска чемпреса), Пицса ситкаензис Траутр. и Мајер и на следећим врстама листопадног дрвећа: црвеном храсту (Кверкус рубра Л.), канадској тополи (Популус монилифера Аут.), маљавом јасену (Фраксинус пубесценс Дам.), прном ораху (Јунгланс нигра Л.) и Карија алба Нут.

Отац наше ботанике Др. Јосиф Панчић, први је почeo да проучава шумску флору Краљевине Србије. Резултат свог дугогодишњег и плодног проучавања изнео је у својој књизи »Шумско дрвеће и шибље у Краљевини Србији«, која је изашла 1871. год. Ово је прва дендрологија на српском језику. У њој је описао 71 род и 188 врста шумског дрвећа и шибља, од којих је неколицина страног порекла, али одавна пренето у Европу и код нас потпуно одомаћено.

Шумска флора Србије одликује се великим бројем монотипија или ендемита. Од четинара помињемо у првом реду оморику (Пицса оморика Панч.), реликтино шумско дрво и балкански ендемит рода смрче, која расте у сливу реке Дрине, на огранцима Јавор-планине, на Тари, Столцу код Вишеграда, у Фочанском срезу и у Дробњацима у Црној Гори. Затим помињемо мунику (Пинус леукодермис Ант.), коју је Панчић пронашао на Оријену и у Кривошијама. Код нас расте на Муртеници у ужичком срезу. Одликује се величеством кором стабла. Помињемо осим тога копаонички брдски бор (Пинус монтана копаони-

генизис Панч.) и приморску клеку (Јуниперус оксицедрус Л.), која расте на подножју Копаоника, испод Стола идући Магличу, а највише око Рашке; најзад сомину (Јуниперус сабина Л.), која расте на неприступачним кршевима Стола и иза Злата.

Од листопадног дрвећа помињемо следеће ендемите:

Планински јавор (Аcer макроптерум Вис.), који расте на Јастребцу и између Прокопа и Стракамира у друштву са јавором и млечом; Аcer интермедиум, који расте у околини Великог градишта и Беле Паланке; српски јавор (Аcer сербicum Панч.), београдску ружу (Роза Белградензис Панч.), што расту у околини Београда и на Топчидерском брду; Петровићеву ружу (Роза Петровићи Панч.), која расте у околини Ниша; врњачку ружу (Роза врнџенсис Панч.), српску ружу (Роса сербика Бурн. и Гремли) и Роза орнифолија Панч. са лишћем сличним јасеновом.

Најинтересантнији ендемит: зелениче или зеленика (Прунус Лауроцерауз Л.) расте у Србији само на Острозубу (Власини), у старијој густој буковој шуми на надморској висини изнад 1000 м. То је зимзелен оријенталско-субмедитерански шиб, који не цвета, већ се размножава вегетативним путем. Овај шиб пронашао је покојни Др. Недељко Кошанин, бив. професор ботанике београдског универзитета.

Питање подизања великог националног арборетума у Немачкој покренуо је 1876. год. Густав Мајер, директор берлинских градских паркова. Предложио је, да се све отпорне врсте дрвећа Северне Немачке сврстане према биљним заједницама посаде у посебном врту. Потребни планови и предрачуни били су израђени и поднети на одобрење Берлинском градском одбору. Арборетум је требао бити подигнут у близини Трептовског парка. Непознато је, да ли су планови и остали елаборати и данас сачувани. Површина земљишта износила је 100 пруских јутара (25 ха), а предрачунска свота 300.000 марака. Пројекат није могао бити остварен услед високе предрачунске своте.

У Немачкој је 1929. год. по други пут покренуто питање подизања великог националног арборетума по угледу на амерички Арнолд арборетум. Услед очајне привредне ситуације Немачка држава није била у стању да за подизање његово одобри потребан кредит. На приватну иницијативу није се могло рачунати, јер је била потпуно дезинтериесована за ову ствар. Немачко дендролошко друштво није било у стању да повећањем годишње чланарине дође до потребне своте новаца, која би омогућила почетне радове. Ово питање привремено би се могло решити уступањем потребног земљишта од стране Берлинске градске општине, која располаже огромним комплексима необрађених терена.

Директор градских паркова у Дортмуунду, Ноце, подигао је школски ботанички врт, коме је доцније прикључен арборетум. Управа врта издала је списак са 200 страница, који садржи 1529 бројева и описа. Од шумског дрвећа и шиља су заступљене следеће врсте: јасен, оскоруша, јудика, орлови нокти, калина и глог т. ј. врсте које су се показале као најотпорније према отровним гасовима, који кроз фабричке димњаке одилазе у ваздух и у стању су да униште усеве и остале биљке у не-посредној околини.

У немачким стручним круговима од пре неколико година покренуто је питање, да ли арборетуме треба подизати у природном или правилном, геометријском стилу. Природан стил показао се као могућан

и пелисходан на већим површинама земљишта, јер омогућава распоред шибља и дрвећа у биљним заједницама и доцније посађивање.

Ако је земљиште претежно равно, а површина ограничена, стил арборетума треба да је правilan. У овом случају дрвеће и шибље треба садити у редове, при чему треба обратити пажњу на бујност поједињих врста. Ако се дрвеће густо сади без обзира на природан пораст, онда ће врсте, које брзо расту, временом потпуно угушити биљке споријег раста. Овакав је случај са арборетумима градских паркова у Тулузи и Бордоу (Француска).

Ако је земљиште претежно брежуљкасто, онда већи део арборетума треба да је у природном, а мањи у правилном стилу. Ако се узме у обзир, да права линија и правилност чине суштину модерног обличења вртова, онда се мора доћи до закључка, да за арборетум природан стил није једино могућан, већ да облик арборетума треба да произази из духа модерног уобличења вртова. Добром вољом могу се савладати евентуалне тешкоће: питање научне употребљивости, стање и површина земљишта итд.

Природан принцип уобличења вртова ретко је подесан за посебне, кућне вртове. У новом Есенском ботаничком врту, код кога је примењен принцип посебних вртова, може се јасно видети, да је правилно уобличење посебних одељака много обилније од уобичајеног начина поделе врта.

Најстарији и највећи арборетум у Немачкој налази се у Мускави у Доњој Лужици. Кнез Херман Никлер-Мускау 1844. год. подигао је и данас чувени огромни парк у природном стилу, у коме се налази кнежева гробница, енглеска кућа (котеђ), гlorиета, ловачки замак Хофмансруе, арборетум и расадник. Сваке године неколико хиљада странаца и туриста посећују чувени мускавски парк и арборетум.

Арборетум шумарске академије у Таранту (Саксонска) био је запуштен после Светског рата. Одликује се великом збирком ретких врста егзотичног листопадног дрвећа и четинара.

У Француској 1816. год. Вилморен, отац, подигао је арборетум у Бару код Париза, који је доцније његов син Жак поклонио француској држави. Ово је највећи и најстарији арборетум у Француској, који се званично зове »Национални арборетум у Бару«. Списак овог арборетума садржи драгоцене податке о шумарској и декоративној вредности у њему гајених родова, врста и одлика домаћег и егзотичног дрвећа, шибља и четинара.

Пре Светског рата у Божјаковини код Загреба постојао је дендролошки врт шумарске академије у Загребу. После Светског рата, пошто је основан пољопривредно-шумарски факултет, дендролошки врт је уступљен Савској бановини. У том дендролошком врту претежно су били заступљени представници домаће шумске флоре, а у ограниченом броју егзотично дрвеће, шибље и четинари.

У малом арборетуму Београдског ботаничког врта налази се неколико ретких примерака наше домаће и егзотичне шумске флоре: оморика, чемпреса, хималајски кедар, секвоја, таксодиум, псевдотусга, тујопсис, копаонички брдски бор, гинко билоба, зелениче итд.

У Немачкој Мајер, Негер, Бајнер, Џон Вут, Хартит, Шванах, Гајер итд. у Аустрији Гислер, гроф Силва Тароука, Шнајдер итд. много

су допринели увођењу разних врста егзотичног дрвећа и шибља, а нарочито четинара.

Многобројна дендролошка друштва, која су основана у готово свима главним европским државама, учинила су велику услугу не само ботаничкој науци препоручујући искључиво на дендролошки начин врсте домаћег и егзотичног дрвећа и шибља, већ и увођење у европске шуме и вртове.

Као најзначајније помињемо Француско дендролошко друштво, основано 1906. год. Енглеско дендролошко друштво, основано 1902. год., Немачко дендролошко друштво, основано 1875. год., Аустријско дендролошко друштво, основано 1892. и Холандско дендролошко друштво, основано 1905. год.

Клима Југославије разнолика је. У Јадранском приморју лета су топла, а зиме благе, с највећом количином водених талога у држави (Црквица у Боки Которској 470 см.) и ветровима: буром, широким и маестралом. У Струмичкој котлини и долини Вардара до Демир-Капије клима је егејско-средишња с топлијим летима, хладнијим зимама, мањом количином водених талога и ветром Вардарцем. У Панонској низини је континентална клима са жарким летима и суворим зимама, малом количином водених талога (60—70 см.) и ветром, кошавом и северцем.

Остали крајеви Југославије имају умерену континенталну климу с умерено топлим летима и умерено хладним снеговитим зимама. Високе планине имају нешто оштрију (алпинску), а котлине блажу (јупску) климу. Распоред биљног света веома је сложен услед географских, климатских, геолошких и осталих околности. Југославија је богата флористичким елементима, међу којима се налазе многе реликтне и ендемитске врсте.

У алпинском појасу високих планина долазе у додир арктички елементи Северне и Средње Европе с алпинским елементима Средоземног мора. У еколошком погледу Југославија се одликује биљним заједницама умерене, а делимично и субтропске Евразије. Површина Југославије обрасла је делимично листопадним и четинарским шумама. У Јадранском Приморју и на југу има зимзеленог дрвећа и шибља; алпински и субалпински предели одликују се суватском вегетацијом. У југоисточним јупским оголићеним пределима налазе се заједнице степског или полупустинског типа, а на стенама ових планина има веома сиромашних заједница. С генетичког гледишта биљна географија у Југославији има остатака веома старе вегетације и флоре, која је сачувала директну везу с терцијаром, а обогатила се флористичким елементима доцнијег порекла.

Развоју земљорадње у Југославији највише доприносе: повољна клима, природа земљишта, величина обрађене површине и склоност становника према овој врсти занимања. На обрађену земљу отпада 55.4%, на непродуктивна земљишта 13.4%, а остатак на шуме. Према статистици Међународног пољопривредног института у Риму Југославија заузима по величини обрађене површине четрнаесто место на свету, по величини производње седамнаесто, а по приносу на 1 хектар тек двадесетпето услед претежно примитивне обраде земље (дрвена ралица: србљак и пањљак у Јужној Србији, Босни и извесним покрајинама Југославије).

Познато је, од каквог су благотворног утицаја шуме на климатске прилике једног места, на пољске усеве, на шумске животиње и на живот, здравље, морални и материјални развој људски. Где су шуме опустошene, усеви пропадају услед дуготрајних суша, пљускова и јаких ветрова и оскудева се у гориву и грађи.

Пошто се у Југославији само незнатај број шума рационално експлоатише, а број потрошача шумских производа повећава се из дана у дан, то треба благовремено предузети потребне мере за сузбијање такозваног дивљег газдинства шумама или бесомучне сече. Стога их суверљиво треба чувати, да нас не би задесила судбина наше сусетке Грчке, у којој су шуме уничтене пре сто година.

Повољне климатске и еколошки-геолошке прилике у Југославији омогућавају рационално шумарство и рационално експлоатисање шума. У нашим државним и приватним шумама налази се ограничен број аклиматизованог шумског дрвећа и шибља. Велик број аклиматизованих егзотичних врста и одлика шумског дрвећа и шибља налази се у нашим градским парковима и приватним вртовима.

Крајње је време, да се по угледу на просвећене европске државе код нас што пре приступи оснивању Југословенског дендролошког друштва, Централне шумске огледне станице и подизању Југословенског националног арборетума. Стари и пространи парк у Гочидеру може се делимично или потпуно преуреđити у национални арборетум. Мањи арборетуми могли би се подићи у нашим највећим градовима, пошто они располажу са потребним земљиштима и материјалним средствима. Исто тако велики градски паркови могли би се делимично преуреđити у арборетуме. Сопственици великих вртова требали би нарочиту пажњу да обрате на егзотично дрвче и шибље, које је најлепши украс наших вртова. Интересовање за исто расте из дана у дан. Наш народ има смисла за културу врта. У најзабаченијим селима и засеоцима могу се видети мале градине, у којима наше вредне сељанке гаје наше традиционално цвеће: копитњак, здравац, божур, невен, лепу кату, шуман, лалу, зумбул, зеленкаду, ружу месечарку итд. Гаје га са великим пажњом и љубави. Бановински и приватни воћни и лозни расадници, државни шумски расадници и пољопривредне и основне школе треба један део земљишта да употребе за гајење домаћег и егзотичног дрвећа и шибља.

Арборетуми омогућили би не само најширим слојевима наше народа да се упознају са најинтересантнијим представницима наше шумске и егзотичне флоре, већ би много допринели унапређењу шумарства у нашој држави и побудили живо интересовање за домаћу и егзотичну шумску флору. На овај начин арборетуми би били од великог привредног, васпитног и естетског значаја.

Задатак Југословенског националног арборетума био би следећи:

- 1.) Да производи и гаји родове и врсте домаће шумске флоре;
- 2.) Да се бави аклиматизовањем егзотичних родова, врста и одлика листопадног дрвећа, шибља и четинара;
- 3.) Да производи саднице домаћих и егзотичних врста листопадног дрвећа и четинара и да одређен број бесплатно издаје расадницима, основним и грађанским школама и гимназијама као и лицима, која се интересују за егзотичне врсте;

4.) Да издаје »Годишњак свога рада«, у коме би били објављени резултати постигнути на аклиматизовању егзотичног дрвећа, шибља и декоративних биљака.

Задатак Централне шумске огледне станице био би следећи:

- 1.) Да проучава домаћу и егзотичну шумску флору;
- 2.) Да води статистику о појавама егзотичних родова, врста и одлика листопадног дрвећа, шибља и четинара у Југославији;
- 3.) Да проучава вредност и значај до сада гајених врста егзотичног дрвећа, шибља и четинара;
- 4.) Да огледе врши према утврђеном радном плану и проучава могућност гајења егзотичног дрвећа, шибља и четинара с обзиром на однос и принос;
- 5.) Да у »Годишњаку« о свом раду објављује резултате постигнуте у изучавању домаће шумске флоре и на аклиматизовању родова, врста и одлика егзотичног листопадног дрвећа, шибља и четинара.

Задатак Југословенског дендролошког друштва био би:

- 1.) Да за гајење домаћих и егзотичних врста листопадног дрвећа, шибља и четинара заинтересује не само стручне кругове, већ и широке друштвене слојеве;
- 2.) Да на својој годишњој скупштини третира актуелна питања, која се односе на проучавање домаће шумске флоре и аклиматизовање егзотичног дрвећа, шибља и четинара и да према поднесеним рефератима предузме потребне мере за унапређење аклиматизовања егзотичног дрвећа и буђење интереса за проучавање домаће шумске флоре;
- 3.) Да приређује екскурзије и повремене дендролошке изложбе;
- 4.) Да у посебним издањима и своме гласнику објављује постигнуте резултате на проучавању домаће шумске флоре и аклиматизовању егзотичних врста дрвећа, шибља и четинара подесних за пошумљавање и укравашавање паркова и вртова;
- 5.) Да у заједници са Министарством шума и руда предузме потребне мере за заштиту стarih шума и дрвећа, које треба сматрати као народно добро.

За подизање Југословенског националног арборетума, оснивање Југословенског дендролошког друштва и Централне шумске огледне станице треба заинтересовати Министарство шума и руда, Министарство пољопривреде, Банске управе, Удружење југословенских шумара и Удружење југословенских агронома.

За подизање и одржавање Југословенског националног арборетума и оснивање и издржавање Централне шумске огледне станице Министарство шума и руда, пољопривреде и Банске Управе требали би да у својим буџетима предвиде потребне кредите.

Résumé. L'auteur parle en faveur de l'établissement d'un Arboretum national yougo-slave.

Ing. IVAN SMILAJ (VINKOVCI):

NAČIN UZGOJA I ISKORIŠĆAVANJA SLAVONSKIH HRASTIKA*

(MODES DE CULTURE ET D' UTILISATION DES CHÊNAIES
DE SLAVONIE)

Zemljiste. Pod slavonskim hrastom razumijeva se hrast lužnjak. Lužnjak se prirodno rasprostire po starijim i mlađim poplavnim riječnim područjima. Područje prirodnog rasprostranjenja slavonskog lužnjaka je poplavno područje rijeke Save u njenom srednjem i donjem toku. Kod ovog savskog poplavnog područja, na kojem se lužnjak prirodno pojavljuje, razlikuju se dviće etaže: viša i niža. Viša, starija etaža odavno je već suha i nju Sava više ne plavi. Ovamo spadaju šume Brodske imovne općine Durgutovica, Surduk, Gornja Dolca. U toj etaži zemljista su već dobro razvijena. Pojavljuje se i kitnjak, koji traži više mjesta i toplije položaje. Niža, mlada etaža bila je do pred koju godinu izvragnuta periodičkim — proljetnim i jesenskim — poplavama Save. Te poplave taložile su mulj, vrlo fin i vrlo plodan produkt raspadanja materijala, nošenog vodom te rijeke. Jer te poplave nisu kroz godinu bile česte, to nije bilo često i živo ni to taloženje mulja, pa se je i u toj etaži moglo izgraditi prvakasno zemljiste, podesno za šumsku i poljoprivrednu kulturu.

U cilju obrane te niže etaže od štetnih posljedica poplava za poljoprivrednu kulturu podignut je pred nekoliko godina nasip od Sl. Broda do Mitrovice. Mi šumari smo se pobojali, da će taj nasip štetno djelovati na šumsku kulturu radi pomanjkanja toga svakogodišnjeg osvježavanja odnosno hranjenja zemljista sa tim muljem. Svakako će to štetno utjecati u prvom redu na brijest, koji zahtijeva mnogo vlage u zemljistu, zatim na jesen, koji zahtijeva i mnogo vlage i mnogo hrane u tlu. No držim, da za lužnjak to ne će imati štetnih posljedica, čemu služe za dokaz šume lužnjaka u višoj, starijoj etaži ovog poplavnog područja, gdje on dolazi miješan sa grabom, a donekle i sa brijestom i jasenom. Držim da će taj nasip u mješovitim šumama ovog savskog poplavnog područja imati ove posljedice: znatno će se umanjiti učešće brijesta i jasena, a povećat će se učešće graba; hrast pak ostati će netaknut.

Aluvijalni nanos, na kom se nalazi slavonski lužnjak, po svom je sastavu pjeskovita ilovača sa vidljivim znacima početnog podzoliranja. To je zemljiste duboko, rahlo, propušta lako vodu i zrak, slabu se opire prodiranju korjenja, lako se troši, bogato je na mineralnim hranilima. Takovo zemljiste lužnjaku odlično prija.

Klima. Nadmorska visina ove posavske ravnice kreće se od 18—102 m. Njena apsolutna vлага kreće se oko 700 m/m. Relativna vлага je oko 75%, pa je tako moguća brza transpiracija bilinog svijeta. Maksimalna temperatura je oko 33° C, minimalna oko —15° C, poprečna oko 10° C.

* Predavanje održano 3. X. 1938. u šumi Radišovo brodske imovne općine pri godom ekskurzije učesnika glavne godišnje skupštine Jugoslavenskog šumarskog udruženja, održane 2. X. 1938. u Vinkovcima.

Kako lužnjak traži srednju vlagu tla, malu vlagu zraka, jaku toplinu, to navedeni klimatski faktori ove ravnice lužnjaku potpuno odgovaraju.

Lužnjak se dakle u ovoj posavskoj ravnici s obzirom na tlo i klimu nalazi u optimumu svog prirodnog rasprostranjenja. Stoga je i razumljivo, da se on ovdje najuspješnije pomladjuje prirodnim putem.

Prirodno pomladivanje starih hrastika. Prikazati će ovdje onaj način prirodnog pomladivanja, koji na temelju 12 godišnjeg rada u tim šumama držim najuspješnijim za uzgoj zdravih otpornih i vrijednih slavonskih šuma.

Najprije o prirodnom pomladivanju hrastika starih 200—300 godina. Kako po 1 jutru ima 20—30 takovih stabala, to je obrast slab i sklop jako prekinut. Nekoliko godina (obično 5) prije nego se misli na kojoj površini sjeći te stare hrastike, zabrani se za pašu jedan njen dio i to obično u jesen one godine, u kojoj je žir urodio. U većini slučajeva zabrani se 5-godišnja sječna površina. To je tzv. predzabranica. Kako ti hrastovi unutar 5 godina bezuvjetno rode žirim do dva puta, i to svakako jedanputa dobrim urodom, to sav taj žir ostaje na zabranjenoj površini. Tlo je radi slabog obrasta sastojine već i prije stavljanja u predzabranu postalo dosta vlažno, jer je dosta oborina došlo izravno u zemlju. Uslijed dostatnog priliva sunca listinac je rastvoren. Na površini, koja se misli zabraniti, ima malo korova, koji nije opasan za novi pomladak. Žir dakle pada na samo tlo, te je time klijanje osigurano. Kod uroda žira, iza koga se površina misli staviti u predzabranu, puštaju se u tu buduću predzabranu svinje, i to prije opadanja zdravog žira, da razruju tlo pa da time uspjeh klijanja bude što bolje osiguran. Iza kako svinje tlo dostatno razruju i čini počne padati zdrav žir, površina se zabrani za pašu i žirenje t. j. stavi se u predzabranu. Povrh žira napada listinac, koji ga prekriva preko zime, što je vrlo važno za slučaj zime bez snijega, da žir ne promrzne.

Iako je hrast vrsta drva, koja traži mnogo svjetla, ipak zasjena starih stabala dolazi dobro iskljalom žiru, jer nježne biljčice u prvim godinama života čuva od prejake insolacije i od preobilne vlage, dok je transpiracija potpuno omogućena. I trave i ne pregusti korov zaštićuju mlade biljčice od kasnih proljetnih mrazova i čuvaju ih također od insolacije, naročito na otvorenim mjestima, gdje nema zasjene starih stabala.

Kako za vrijeme od 5 godina hrastova stabla rode sigurno do dva puta, to je za vrijeme trajanja predzabrane naplodena sva površina pod krošnjama starih stabala. One pak površine, koje nijesu krošnjama pokrivene, pošumljuju se poslije obavljene sječe starih stabala. Kod drugoga uroda žira ne mogu se naravski u predzabranu puštati svinje, jer bi one svojim rovanjem oštetile postojeći pomladak.

Ako u predzabrani ima jasena, brijesta i graba — koji prate hrast u mješovitim posavskim šumama — naplode te vrste drveća površinu predzabrane, jer svaka od njih u roku od 5 godina rodi sjemenom i to grab obilno skoro svake godine, a jasen i brijest dostatno. Naplodjenje ovim vrstama uspješno je, ako je tlo obrasio sam sa rijetkim mekanim travama, te njihovo sjeme, koje je vrlo lagano, dode do golog tla. Najuspješnije je, ako je površina izvrgnuta poplavni, koja donosi fini mulj, koji je vrlo dobro rasadište jasena i brijesta. Grabu to naplavljivanje nije potrebno, samo njegovo sjeme treba da dođe na golo tlo. Kako vjetar može sjeme ovih vrsta na daleko raznositi, to će površina njime

biti dovoljno naplođena, ako u predzabrani bude samo nekoliko stabala ovih vrsta.

Ako je površina predzabrane obrasla gustom travom, prirodno pomlađenje sa ovim vrstama ne uspijeva. Tada se pomlađenje tim vrstama vrši sadnjom biljaka iza sječe svih stabala. I za slučaj, ako stabala tih vrsta u predzabrani nema, ne popunjuje se predzabrana njihovim biljkama, već se to čini također iza sječe hrastovih stabala.

Kada je površina predzbrane naplođena hrastom, a po mogućnosti i jasenom, brijestom i grabom — ako ih je u predzabrani bilo — posijeku se stara stabla. Jasno je, da se prigodom rušenja i izrade stabala, a naročito prigodom izvoza izradene robe, pomladak dosta oštećeće. Međutim posljedica toga oštećenja uskoro nestaje, naročito ako je površina bila dobro naplođena.

Uređenje sjećina. Iza dovršene sječe i izvoza pristupa se uređenju sjećne površine i to postepenim načinom. Sjećina se najprije očisti od raznih preostalih otpadaka. Zatim se pristupa čišćenju sjećne površine od raznog korova kao i nepoželjnog predrasta. To se čišćenje obavlja odmah iza sječe ili godinu dvije poslije, već prema naravi i jakosti korova i predrasta. Trava je naime već toliko odrasla i gusta, da je dosta da očuva mlade biljke od mraza. Čišćenjem od korova i predrasta dobiju biljčice više topline, zraka i svjetla, time je pojačana transpiracija i asimilacija, a posljedica je svega toga pojačani prirast.

Iza provedenog čišćenja sjećine provodi se popunjavanje sjećne površine. Ponajprije se pošumljuju mjesta, koja nisu bila prekrivena krošnjama hrastovih stabala, pa prema tome nisu ni naplođena. Zatim se pošumljuju ev. čistine, nastale prigodom izvoza izradene robe. Pošumljavanja se vrše biljkama jasena, brijestom i grabom. U koliko na sjećnoj površini nije bilo druge vrste drveća osim hrasta, pa prema tome sjećna površina nije mogla i drugim vrstama drveća biti prirodno pomlađena, zatim u koliko naplođenje ovim vrstama nije izvršeno ni na način, da je sjeme tih vrsta donešeno sa strane bilo vodom bilo vjetrom, te napokon u koliko sjećna površina nije tim vrstama naplođena iz bilo koga razloga, i ako je na sjećnoj površini bilo stabala tih vrsta, popunjuje se prirodni pomladak hrasta biljkama tih vrsta. Osebina tla je mjerodavna, koja će se od tih vrsta drveća saditi. Na vlažno tlo dolazi jasen i brijest, na ocjeditija mjesta dolazi grab. Biljke tih vrsta drveća vade se u zabranjenim sastojinama, gdje je taj pomladak pregust, ili u tkz. privremenim prirodnim šumskim vrtovima. Ima naime u odraslim sastojinama položaja, gdje jasen i brijest neobično povoljno i brzo uspijevaju, bilo da sjeme pada sa okolnih stabala bilo da je donešeno poplavnom vodom. Takova se mjesta ograde, pa se iz tih prirodnih vrtova kroz nekoliko godina vadi na milijune mlađih biljaka za presadnju.

Kako svaka od navedenih vrsta drveća u mладости brže prirašćuje od hrasta, to se ta popunjavanja provode obično koju godinu iza izvršene sječe, kada je već hrast ojačao i počeo bolje prirašćivati u visinu, te ga navedene vrste ne mogu — bar u toj najranijoj mladosti — osjetljivo zasjenjivati i gušiti.

Ako se gdje prigodom uređivanja sjećne površine ustanovi, da bi učesće hrasta trebalo biti jače, provede se sadnja žira pod motiku, ako nije prekasno t. j. ako nema bojazni, da bi ev. gусте i visoke trave

malu hrastovu biljčicu u zimi povalile i ugušile. Ako je sadnja žira nemoguća, zasade se hrastove biljke, koje se vade iz gustih branjevina.

Navedenim radovima bila bi sječna površina za prvo vrijeme očišćena i uređena.

Prirodno pomladivanje 100—160-godišnjih sastojina. Kako se vrši prirodno pomladivanje u sastojinama starima 100—160 godina t. j. u sastojinama, u kojima se obično gospodari uz ophodnju od 140 godina odnosno, iz zdravstvenih razloga, uz ophodnje od 120 ili 100 godina?

Ako je u takovim sastojinama uslijed bilo kakovih kalamiteta sklop prekinut, prirodno pomladivanje vrši se kao i kod starih hrastika. Ako je pak sklop potpun, onda se u sastojini provede jedan sijek, kojim se sklop prekida. Time dolazi u tlo više vlage, sunce brže rastvara listinac i eventualni kiseli humus, svinje ruju, tlo se razrahljuje i pripravlja da primi žir. U prvoj žirorodnoj godini potrebna površina stavi se u predzabranu na ca 5 godina. Sada se prirodno pomladivanje vrši na isti način kao i kod starih hrastika. Ovaj sijek (radi prekidanja sklopa u svrhu priprave tla) zajedno sa prirodnim pomlađivanjem traje ca 10 godina, u kom je vremenu površina samo zadnjih 5 godina zabranjena za pašu. Sastojina se ne stavlja u predzabranu prije godine uroda žira i iz razloga, da se preranim stavljanjem u predzabranu ne razviju guste trave sa trnjem i raznim drugim korovom, što je na ovako dobrom tlu sasvim moguće. Tlo bi dakle u tom slučaju bilo prekriveno, pa žir i sjeme graba, a osobito sjeme jasena i briješta, ne bi dolazilo do golog tla, nego bi na travi ili korovu uginulo.

Iz istoga razloga — radi naplođenja sa sjemenom jasena i briješta — u većini slučajeva u sastojinama sa jako prekinutim sklopom nema svrhe držati predzabranu dulje od 5 godina. Iza pet godina zabrane od paše izraste na zabranjenoj površini — radi velike plodnosti tla — gusta visoka trava, raznji živi pokrov i korov tako, da ako stabla jasena i briješta i urode sjemenom, sjeme kada padne, ne dode u dodir sa zemljom, nego ostane na travi, živom pokrovu i korovu i ugine. Prirodno je dakle najplođenje tim sjemenom nemoguće. Ne preostaje stoga drugo, nego iza provedene sječe provesti popunjavanja sadnjom biljaka tih vrsta drveta.

I ako žir rodi svake 2—4 godine, pa je prirodno pomlađenje žiron u roku od 5 godina osigurano, može se ipak dogoditi da radi proljetnih mrazova u doba cvata ne bude uroda žira kroz 5 i više godina. Tada se na površini predzabrane izvrši umjetno pošumljivanje sadnjom žira pod motiku. Ovakovih slučajeva ima vrlo malo.

I gdje se sastojine osuše, gdje je dakle iz toga razloga prirodno pomlađenje nemoguće, mora se odmah provesti sadnja žira, da mlade biljke što prije ojačaju, da ih ne bi guste i bujne trave povale i pogušile. Isto tako mora se što prije na ovakovim površinama obaviti i sadnja biljaka jasena i briješta, jer i njih guste trave mogu da povale i uguše.

Šumskopoljsko gospodarstvo. Dogodi se gdjekad, da u sastojinama sa vrlo slabim obrastom tlo jako zakorovi ili se digne predrast, koji s obzirom na vrst drva, starost itd. ne može poslužiti kao buduća glavna sastojina. Na takovim površinama moguće je jedino umjetno pošumljenje, jer se sasijecanjem korova i predrasta dobiju mnogobrojni i bujni izbojci iz panjeva i žilja, radi kojih je prirodno pošumljenje žiron sasvim ne-

moguće. To umjetno pošumljivanje provodi se ovako: Površina se izda u zakup na tri godine za poljoprivredne usjeve. U prvoj se godini taj predrast sasijeće, a panjevi njegovi sa ostalim korovom iskrče, zemlja se preore i zasije poljoprivrednim biljkama. Te se biljke siju i druge i treće godine. U početku zadnje godine zakupa (obično u jesen) iskrčena se površina zasadi žirom pod motikom ili pod plug, a na proljeće se zasiju usjevi, koji se mogu žeti. Kada dode do skidanja usjeva, ovaj se požanje tako, da se žir, koji već ima jednu godinu, ne ošteti. Ovaj usjev je ove prve godine čuvaо žir od mraza. Zemljiste je dakle dvije godine bilo bez šumskog nasada. Koju godinu iza sadnje žira, koja ne treba biti izvedena gusto, popuni se hrastova kultura u većini slučajeva grabom, koji na takova zemljišta spada, jer se zakorovljaju u glavnom viša suha mjesta, dok u nižim vlažnijim mjestima nema toliko korova, da bi se na ovaj način morao odstraniti, da se površina uzmogne privesti šumskoj kulturi.

Ovo šumskopoljsko gospodarstvo svuda se, gdje je to iole moguće, izbjegava. Krčenjem i oranjem tlo se doduše razrahljuje i pojačava se njegova prozraka, ali s druge strane poljoprivredni usjevi iscrpljuju tlo, jer mu oduzimaju i vlagu i mineralna hraniva, što onda manjka mladim biljkama koje radi toga zaostaju u prirašćivanju i postaju manje otporne protiv parazita. Osim toga — jer u mladosti te biljke nisu guste — zaostaje njihov uzrast, krošnjate su i granate, nemaju potrebnog prirasta u visinu, deblovina im nije čista od grana, a i teže se čiste od grana.

Šumsko-poljsko gospodarstvo može konvenirati kao nužno zlo samo kod pretvaranja niskih šuma u visoke, ako se ne bi ni na koji drugi način moglo sprječiti tjeranje izbojaka i postići uništenje izbojne snage panjeva. Tu onda dolazi šumskopoljsko gospodarstvo kao najradikalnije sredstvo za pretvorbu niske šume u visoku. Uzgojene sastojine imati će sve štetne posljedice toga šumskopoljskog gospodarstva, ali samo u prvoj ophodnji. U drugoj ophodnji mogu se već uzgojiti nove sastojine iz sjemena prirodnim putem.

Odvodnjavanje. U ovoj posavskoj kao i u svakoj drugoj ravnici ima većih i manjih terenskih depresija, gdje se voda — bilo od poplava bilo od oborina — zadržava, jer ne može ili nikako oticati ili ne može otici u kratko vrijeme. Postoje radi toga površine, koje su ili sasvim gole ili obrasle mekim, manje vrijednim vrstama drveća ili, ako su obrasle vrijednim vrstama drveća, zaostaju u kvantitativnom i kvalitativnom prirašćivanju. Kako to drveće nije zdravo i otporno, izvrgnuto je napadajima raznih bolesti i parazita. Ta voda bilo na površini, ako stagnira, bilo u tlu, ako sporo otiče, sprečava aeraciju tla i na površini stvara kiseli humus. Radi kiselog humusa nema u tlu oksidacionih procesa. Radi veće vlage u tlu jače je ispiranje iz eluvijalnog u iluvijalni horizont. Stvara se dakle podzolasto tlo. Podzolasto pak tlo sprečava porast šume, a osobito hrasta, koji ima za korijen duboku srčanicu. Da se odstrane raznovrsne pobrojane štetne posljedice preobilne odnosno stagnantne vode na površinama, gdje ima šume, ali kvantitativno i kvalitativno slabe, kao i da se privedu šumskoj kulturi bare, t. j. površine gdje uopće nema nikakove šumske kulture, moraju se te površine odvodniti. Radi pozitivnih utjecaja toga odvodnjavanja možemo na odvodnjenim površinama uzgojiti dobre sastojine hrasta, jasena i briješta. Na taj način

nestaje iz posavskih šuma bara, dosadanjih neplodnih površina. Ovom odvodnjavanju posvećuje se današ velika pažnja i ono se intenzivno provodi, te se na taj način znatni kompleksi zemljišta ili uopće privode šumskoj kulturi ili se znatno poboljšavaju.

Gdje je radi malih površina bara ili radi pomanjkanja odvodnih recipijenata odvodnja preskupa odnosno nemoguća, pošumljuju se postojeće male bare američkim jasenom, a nešto i kanadskom topolom. Kako iza podignuća nasipa Brod—Mitrovica u tim malim barama voda dugo ne stagnira, jer je to sada samo voda od oborina, to ovo pošumljavanje dobro uspijeva. Naročito uspijevaju sadnje američkog jasena, dok kanadska topola ne pokazuje baš naročit uspjeh.

Divljač. I divljač — niska i visoka — pravi na mladim još neodraslim biljkama branjevina i kultura velike štete. U gospodarskim jedinicama, gdje ima mnogo te divljači, gotovo sav pomladak branjevina i kultura je obgrižen. Jedino nisu obgrižene biljke, koje su se probile kroz trnje, jer do njih divljač ne može doći. Ali opet radi obrane od divljači ne smije se trnju pustiti maha, jer su rijetke biljke, koje se kroz njega probiju, dok većina njih propadne. Divljač svake godine preko zime odgrizava vršne pupove, uslijed čega krošnje mladica rastu u stranu, a ne u vis, dobivaju šimširast oblik, onemogućuje se prirast u visinu i time uništava kvaliteta podmlatka. Tragovi ovih štetnih posljedica ostaju kroz cijelo život sastojine. Iz obzira prema obilnom lovu u ovim šumama ne posvećuje se ovim štetama nikakova ili se posvećuje vrlo slaba pažnja. No dobar uzgoj budućih sastojina imperativno traži reduciranje broja te divljači — naročito visoke — na racionalnu mjeru kao i dobru zimsku prehranu tako reducirane divljači. Time će se izvršiti i selekcioniranje divljači, a i veći užitak u vršenju lova.

Ponovno uredenje branjevina. Iza prvog uredenja branjevina ne dira se u njih kroz kojih 5 godina. Kroz to vrijeme ojačale su i razvile su se biljke glavnih vrsta drveća. No ponovno je istjerao i razni korov, a naročito izbojci iz panjeva i žilja sasječenog predrasta i grmlja. Nađe se tu i gustog mladog topolika. Sve to tišti i zagrušuje biljke glavnih vrsta drveća. Tom pomlatku se ponovno pomaže čišćenjem t. j. ništenjem svega korova, grmlja, trnja, izbojaka i tog mladog topolika, gdje je pre-gust. Oslobođeni pomladak ima ponovno više svjetla, zraka, topline, a time i intenzivniju transpiraciju i povećanu asimilaciju, pa dosljedno i brži prirast u visinu. Ovakova čišćenja, koja se u zadnje vrijeme intenzivno provode, a koja su neophodno potrebna, stope doduše mnoga novaca, ali su od očite velike kristi za pomladak glavnih vrsta drveća.

Omjer smjese. Prigodom ovih čišćenja provodi se već u nekoj mjeri i reguliranje omjera smjese onih vrsta drveća, koje čine glavni dio buduće sastojine. Gdje je hrast u očitoj, a nepotrebnoj većini, tu se pomaže dobro razvijenim biljkama jasena, briješta i graba odstranjuvanjem susjednih hrastića. Gdje je pak hrast u manjini i guše ga ostale vrste drveća, tu se pomaže njemu. Ako se ovim radovima u slučaju, gdje je hrast u manjini, ne može omjer smjese odmah regulirati na mjeru, koju za hrast želimo, to nema mjesta zabrinutosti, jer je hrast ovdje u svom optimumu, gdje podnosi zasjenu i do 20 i više godina, pa će svojom snagom nadvladati sve svoje susjede, koji mu u rastu smetaju. Osim ovoga pomaže mu se i kod proreda.

Kada je tako i taj posao završen, ostavlja se branjevina u miru kroz kojih 10—15 godina.

Prorede. U starosti od 20—30 godina pristupa se po prvi puta njegovovanju, a time i prvom iskorišćavanju mladih podignutih sastojina.

Kod uzgajanja sastojina ide se ili za produkcijom što veće drvne mase ili za produkcijom što većeg broja što vrednijih stabala t. j. što veće drvne mase tehničkog materijala. Vrijednost svakog stabla ovisi o što duljoj i čišćoj deblovini. Vrijednost nekih vrsta drveta je veća, ako takova deblovina ima sitne koncentrične godove. Ti sitni godovi su kod hrastovine vrlo važni radi uporabe takovog drveta za oplatice. Kod jasena, graba i briješta ta sitnogodnost nije toliko važna. Uzgoj jedne ili druge vrsti sastojina ovisi o proredama t. j. o njegovovanju podignutih sastojina počevši od ca 20 godina starosti pa dalje.

Stabla sa dugom čistom i sitnogodnom deblovinom uzgajaju se niskom proredom, kod koje se vade podstojna stabla, dok se u vladajuća stabla odnosno u njihove krošnje ne dira. Time se forsira prirast u visinu. Kako ispod krošnja vladajućih stabala nema svjetla, deblo se čisti od grana. Radi slabo razvijene krošnje i godišnji prirast je minimalan t. j. godovi ostaju sitni, uski.

Najveća drvna masa sastojina postizava se, ako se kod proreda zadire u krošnje vladajućih stabala i time intenzivira prirast, dok se podstojna stabla ostavljaju u glavnom netaknuta, da čiste deblovinu vladajućih stabala. To je visoka proreda. Kod ove prorede ima opet raznih niansa i intenziteta već prema tome, ide li se samo za uzgojem što veće ukupne dryne mase bez obzira na njen kvalitet ili pak i za uzgojem što vrednijih stabala.

Međutim ne ovisi samo o čovjeku, koju će proredu u nekoj sastojini primijeniti, već to ovisi i o samoj sastojini. Kod čistih sastojina, sastavljenih od vrsta drveća, koje traže puno svjetla, nije moguća visoka proreda. Takove su baš čiste hrastove sastojine ovoga područja. Tu se ne mogu odgojiti podstojna stabla, jer uslijed pomanjkanja svjetla podstojni hrast ugiba. Bez podstojne pak sastojine prekidati krošnje vladajućih stabala znači doduše povećati otpornost stabala i cijele sastojine, povećati kvantitetu, ali znači i umanjiti kvalitetu producirane dryne mase. Prirast u debljinu povećava se, ali se krošnja spušta i deblo postaje granato od tjeranja vodenih izbojaka. Radi toga se sa zadiranjem u krošnje počinje tek u starosti, kada deblo više ne tjera te izbojke, a to je kod hrasta oko stote godine. Ako se dakle u čistim hrastovim sastojinama žele uzgojiti vrijedna stabla duge i čiste deblovine, onda ne preostaje drugo nego niška proreda. Ovim razlozima se potpuno opravdavaju niske prorede, vršene prije u čistim slavonskim hrastovim sastojinama, ali samo ondje, gdje su bile i podignute samo čiste hrastove sastojine. U takovim se sastojinama ne može ni danas drugačije raditi niti se drugačije radi. Ali se ne može opravdati prijašnji rad, da se kod proreda iz mješovitih sastojina, gdje su vrste kao jasen, grab, brijest, divlje voće i t. d. sudjelovale sa malim postotkom, sistematski vadilo sve to tkz. bijelo drvo i tako ubrzo nastale čiste hrastove sastojine. To se danas ne radi.

Kod mješovitih pak sastojina, gdje su ostale vrste sudjelovale sa jakim postotkom, povućena su opet u glavnom sva podstojna stabla, ali je ipak ostala mješovita sastojina, jer se u vladajuća stabla — u ovom

slučaju hrast, jasen, brijest, lipa itd. — nije diralo. Ta vladajuća stabla imaju dugu, čistu deblovinu, ali i slabo razvijene krošnje.

U obranu takovog prijašnjeg rada, kojim se je kod proredivanja forsirao uzgoj čistih hrastovih sastojina, može se navesti, da onda valjda nije bilo takovih kalamiteta, kakove danas biju čiste hrastove šume, i da se onda hrast smatrao jedinom vrijednom vrstom drveća, pa ga je trebalo lijepo i uzgojiti. Danas to nije tako. Razvitkom tehnike, a i uslijed skupoće hrastovog materijala, danas su došle do visoke vrijednosti i one vrste drveća, koje su prije bile smatrane za šumski korov. Prema tome je rad pri uređivanju šumskog gospodarstva danas drugačiji nego prije.

U mješovitim sastojinama ovog savskog poplavnog područja zastupani su hrast i jasen, koji traže puno svjetla, zatim brijest, koji podnosi poluzasjenu, te grab, koji podnosi zasjenu. U takovim je sastojinama na mjestu samo visoka proreda, pa se ona treba i provoditi, jer se njom mogu uzgojiti zdrave i otporne sastojine, a i vrijedna stabla, čiste deblovevine sa po potrebi sitnim godovima.

Prva proreda kod visokih proreda je zapravo čišćenje. Kako kod slavonskog hrasta prirast u visinu kulminira u 40—50 godini, to se u tim mladim sastojinama još ne može vidjeti, koja su stabla vladajuća, pa se kao takova još ne mogu ni tretirati. Stoga se kod te prve prorede vade u prvom redu stabla suha, zatim polusuha, bolesna i defektna, koja nemaju dugog vijeka, napokon stabla koja smetaju razvoju susjednih boljih stabala. Sklop se ne prekida. Ne regulira se ni odnos stabala gornje prema podstojnoj etaži kao ni odnos njihovih krošnja. Iza toga čišćenja dobiva se tek prava slika sastojine, koja se odsada može njegovati po zahtjevima visoke prorede.

Tek druga proreda provodi se po zahtjevima visoke prorede. Tu se također vade najprije suha, polusuha i bolesna stabla, koja ne mogu dočekati slijedeću proredu. Od podstojnih stabala ostaju sva ona, koja mogu da žive do slijedeće prorede i koja ne smetaju kojem vladajućem stablu. Zadire se zatim u krošnje vladajućih stabala vadnjem slabijih, zaostalih, loše uzraslih vladajućih stabala, ali ipak samo utoliko, da sklop krošanja vladajućih stabala ne bude odviše prekinut. Jer još uvijek ta stabla nisu postigla kulminaciju prirasta u visinu, pa se ne dozvoljava preranim, prebrzim i prejakim otvaranjem krošanja izazvati pad toga prirasta. Da bi se kod vladajućih stabala producirala deblovina dobre strukture, otvaraju se njihove krošnje polagano, da se one postepeno mogu razvijati, da se postepeno i istodobno sa krošnjama razvija i koriđenje, da se prirast u debljinu bez velikih poremetnja pravilno razvija i da ne bude preintenzivan t. j. da godovi ne budu preširoki, već da se održe u dimenzijama, koje još daju dobar materijal za oplatice. Jer vrijednost trupaca za oplatice osim pravnosti, jedrosti, čistoće, zdravosti, koncentričnosti godova, ovisi i o sitnim godovima. Ovo je najvažniji momenat kod provadanja visoke prorede: uz produkciju što veće drvne mase vladajućih stabala uzgojiti tehnički što vrednija stabla. Ovo je sredina između principa uzgoja što veće drvne mase i uzgoja što vrednijih stabala.

Kod vadnja stabala pazi se na uzdržavanje odnosno postignuće poželjnog omjera smjese između prisutnih vrsta drveća. Ako ima vladajućeg hrasta premalo, on se favorizira. Ako ga ima previše, on se vadi u korist dobro razvijenih stabala bilo jasena bilo briješta. U starosti

sastojina, preko 80 godina, vadi se više jasen, brijest i grab, jer ta stabla u toj dobi imaju već svoje najpovoljnije dimenzije, koje tržište najviše traži. A za naplodnju sječne površine u doba sječe hrasta dosta je po jutru par stabala takovih vrsta drveta.

Tu visoku proredu — ali umjerenu — u šumama brodske imovne općine zahtijeva i fakat, da imovna općina mora davati svojim pravoužitnicima mnogo hrastove i brestove kratke seoske građe, koja se može vaditi samo ovakovom proredom. Radi podavanja te sitne seljačke građe moralo se prije u nekim gospodarskim jedinicama zavesti nisko gospodarenje. Otkako su zavedene te umjerene visoke prorede, sve to nisko gospodarenje je napušteno i ono se ponovno sukcesivno prevodi u višoki uzgoj.

I ako se ta umjerena visoka proreda uvodi u šume brodske imovne općine tek od nekoliko godina unatrag, provelo se ipak po prednjem kriteriju već dosta čišćenja (prvih proreda) kao i redovitih proreda.

Glede daljnjih proreda do konca ophodnje ima se istaći, da će se one kod brodske imovne općine vršiti u slabijem intenzitetu, ali što češće iz razloga, što se sav materijal od tih prihoda odnosno njegov glavni dio doznačuje pravoužitnicima za ogrev i građu, pa je prema tome i kod ovog prihoda potrebna potrajnost u kraćim turnusima. Kod državnih šuma intenzitet svakako može biti jači, a turnusi dulji, jer državne šume nisu opterećene servitutom.

Svakako postoji mogućnost, da će uz ovakovo proređivanje kod ophodnje od 140 godina hrastova stabla imati dimenzije od 60—80 cm prsnog promjera, a to su dimenzije, koje se traže za hrastovu najfiniju robu.

Ima kod brodske imovne općine i slučajeva, da su se mlade hrastove sastojine, stare 40—80 godina, osušile do obrasta 0.3 do 0.5. Kako bi se sjećom preostalih hrastovih stabala dobila šuma panjača, pa kako ta stabla nemaju ni dimenzija, koje tržište traži, a izmakla su sušenju, jer su zdrava i otporna, to su takove sastojine stavljene u zabranu i posadene biljkama jasena, jer je u tim konkretnim slučajevima tlo zahtijevalo sadnju jasena. Kako te posadene biljke imaju dosta svjetla, postići će taj jasen na koncu ophodnje hrasta (od 140 godina) starost od 60—100 godina i dimenzije od 30—50 cm. pr. pr., koje se dimenzije mogu dobro unovčiti.

Iz svega iznešenog vidljiv je cilj, za kojim se ide. Uzdržavati i poboljšavati plodnost zemljišta, te sprečavati njegovo pogoršanje. Izbjegavati podizanje čistih hrastovih sastojina, podizati mješovite sastojine hrasta, jasena, briješta, graba u smjesama, koje odgovaraju zemljištu, na kome se te sastojine žele podići. Uzgajati zdrava, jaka, otporna i vrijedna stabla, a dosljedno tome i isto takove sastojine. Davati vlasniku potrajne i dobre prihode.

Moram naglasiti neoborivi fakat, da se sve ovo može postići samo onda, ako je osobljie, koje te poslove izvodi, stalno. Naročito to vrijedi za šefove uprava i to najviše za one, koji na upravu dolaze prvi puta i koji trebaju godinu dvije, dok se na upravi snadu i u te poslove upute. Ako se oni češće premještaju, jasno je, da mnogi od navedenih poslova izostane ili ako se provede — naročito prorede — provede se dosta loše.

Iskorišćavanje. Drveni materijal, koji se na opisane načine dobiva iz slavonskih šuma, iskorišćuje se na razne načine.

Materijal od čišćenja mladih sastojina ili tzv. sitnih proreda izrađuje se kod imovnih općina u ogrjev i doznačuje pravoužitnicima, a kod državne šumske uprave prodaje se na panju ili uz naknadnu premjerbu okolnom pučanstvu.

Materijal od redovitih proreda iskorišćuje se različito, već prema uporabivosti. Kod imovnih općina se stabla, koja su sposobna za ogrev, doznačuju tako i pravoužitnicima, a tanja stabla hrasta i briješta, koja su sposobna za gradu, doznačuju se na panju pravoužitnicima za krovnu i mosnu gradu. Dosta topolovih stabala doznačuje se pravoužitnicima za rezanje letava. Deblja hrastova i brestova stabla kao i stabla jasena, graba, lipe, divlje voća, topola i t. d. prodavaju se na panju okolnom pučanstvu. Ako takovih stabala ima više, nego li je potrebno za okolno pučanstvo, iznosi se taj materijal kod nekih imovnih općina na prodaju na panju putem ofertalnih dražba, a kod nekih se izrađuje u vlastitoj režiji u konačne produkte (pragove, rudno drvo) i u poluproodukte (trupce), pa se kao takav prodaje. Ogrev ostaje imovnim općinama. Kod državne šumske uprave skoro sav taj materijal se izrađuje u vlastitoj režiji, a nešto se prodaje na panju okolnom pučanstvu.

Materijal od konačnih sječa se kod nekih imovnih općina prodaje na panju ofertalnim dražbama, a kod nekih se izrađuje u vlastitoj režiji u konačne produkte (duga, pragovi itd.) i u poluproodukte (trupce), pa se kao takav prodaje. Ogrev opet ostaje imovnim općinama. Kod državne šumske uprave taj se materijal od najnovijeg vremena izrađuje sav u vlastitoj režiji.

Stari hrastici prodavaju se na panju ofertalnim dražbama.

Iz prednjeg je vidljivo, da se kod drž. šumske uprave u glavnom svakovrsni materijal izrađuje u vlastitoj režiji, dok se kod imovnih općina stari hrastici prodavaju na panju, a ostali se materijal kod jednih prodaje na panju, a kod drugih se izrađuje u vlastitoj režiji i kao izrađen prodaje. Jedan i drugi sistem iskorišćavanja ima svojih »pro« i »contra«.

Kod konačnih produkata (pragovi, rudno drvo, dužica itd.) izrađenih u vlastitoj režiji može se točno utvrditi prodajna cijena. Kod konačnih produkata ima izrada u vlastitoj režiji prednost, jer se zna, koliko je od doznačenih stabala izrađeno tih konačnih produkata i kolika im je prodajna cijena, što se kod prodaje na panju ne može znati. Ali se usprkos toga takova stabla, iz kojih se izrađuju ti konačni produkti, mogu dobro prodati i na panju, samo u tom slučaju sav riziko slabe kvalitete stabala ide na teret kupca. Kod konačnih produkata ima dakle izrada u vlastitoj režiji prednost nad prodajom na panju.

Kod prodaje na panju stabala, iz kojih se mogu izradivati i konačni produkti i poluproodukti — uz prethodnu procjenu po uobičajenim sortimentima — može se po podacima naknadne premjerbe kod izrade prodanih stabala, te po prodajnoj cijeni ustanoviti poprečna cijena po m^3 prodanog materijala. Ali se ne može znati, koliko je postignuto po $1 m^3$ pojedinog sortimenta. Ne zna se naime, koliko je kupac izradio od kojeg sortimenta, jer svaki od kupaca ima za obilježavanje sortimenata svoje posebne znakove, budući svaki od kupaca vrši sortiranje na svoj način — svaki ima svoje uzance — a kalkulacija kupca, na temelju koje je on stavio ponudu, njegova je velika tajna.

Ako se trupci t. j. poluproodukti, izrađeni u vlastitoj režiji, prodavaju kao vidjena roba, zna se, koliko šumovlasnik dobiva za pojedini sorti-

ment, naravski po njegovom sortiranju, koje se bazira na uzancama, a koji sortimenti kod preprodaje ili izrade u konačni produkt izgledaju sasvim drugačije. Kod prodaje pak trupaca, izrađenih u vlastitoj režiji, uz naknadnu premjerbu, ne može opet sortiranje izvršeno zajednički po prodavaocu i kupcu biti mjerodavno, jer kupac kod preuzimanja robe za svaku i najmanju grešku pravi zamjerke i tjera sortimente uvijek na niže, dok kod preprodaje ili izrade u konačni produkt omjer tih sortimenata izgleda sasvim drugačiji.

Kako se dakle kod oba ova načina iskorišćavanja (prodaja na panju — izrada u režiji) ne može tačno utvrditi ni pojedini sortiment poluproducta ni njegova prodajna cijena, što je jedino mjerodavna baza za ocjenu uspjeha jednog i drugog načina iskorišćavanja, to svi dokazi, da je ovaj ili onaj način iskorišćavanja poluproducta po šumovlasnika rentabilniji, nisu uvjерljivi. Zaključivati po rezultatima prodaja, da je ovaj ili onaj način iskorišćavanja rentabilniji, nije ispravno. Kada je konjunktura tu, prodaje se dobro i na jedan i na drugi način. Kada nije nema, prodaje se slabo na oba načina. Što je neki materijal bilo na ovaj ili onaj način bolje ili lošije prodan, ovisi o momentanoj potrebi tržišta, a nipošto od ovakvog ili onakvog načina prodaje. No ipak se mora istaći, da je sa trgovackog gledišta prodaja izrađenih trupaca jasniji posao, jer prodavalac i kupac kod ovog načina prodaje znaju tačnije, što prodaju odnosno kupuju.

Cijeli ovaj rad izrade i prodaje u režiji nije postavljen na trgovacku bazu. Svaki posao nosi ili dobitak ili gubitak. Kod šumovlasnika se ne može govoriti o dobitku ili gubitku, nego o višoj ili nižoj polučenoj šumskoj taksi. Kod današnjeg uređenja toga režijskog rada, ako se izrađena roba proda uz nisku cijenu, odgovorni režiser može svakog časa biti pozvan na odgovornost, zašto je izradena roba prodana nisko, jer to se trebalo predviditi i t. d. Naravski da to ubija volju i ambiciju za taj rad.

Sve ove primjedbe vrijede za izradene poluproducte, koji se prodaju kako u tuzemstvu tako i u inozemstvu. No za poluproducte, koji mogu biti samo eksportna roba, ima još jedna vrlo važna primjedba. Izrade se, iznesu se na prodaju, ali ostanu neprodani iz bilo kojih razloga, od kojih je najvažniji velika teškoća plaćanja. A sva ta eksportna roba, koja se izvozi kao poluproduct, vrlo je vrijedna roba. Ako se ta roba ne proda, ona propada, jer se teško konzervira. To može kobno svršiti po odgovornog režisera. Ovakovi slučajevi ovako vrijedne robe ukazuju neminovno na to, da kod Ministarstva šuma treba za prodaju ovakove robe, koja se radi u državnim šumama ili šumama javnopravnih korporacija, osnovati jedan prodajni bureau, koji bi ovakove šumovlasnike informirao o potražnji i prodajnoj cijeni ovakove robe. Bojazan pred ovakovim slučajem je glavni razlog, da se kod nas nitko ne usuđuje u režiji raditi stare hrastike, koji su par excellence roba za oplatice, pa prema tome za eksport, a koja roba predstavlja ca 80% vrijednosti tih starih hrastika.

Napokon moram istaći i ovo. Cilj je izrade šume u režiji vlasnika da poduzetnička dobit ostane u ruci šumovlasnika. Izradom šume u konačne produkte i u poluproducte ta poduzetnička dobit ostaje šumovlasniku samo onda, ako taj konačni produkt ili poluproduct dođe izravno u ruke potrošača. U većini slučajeva konačni produkt dođe u ruke

potrošača, dok poluprodukt dođe redovito u ruke industrijskog prerađivača.

No i konačni produkt i poluprodukt može najprije doći u ruke posrednika. Iz ruke ovog dolazi produkt do potrošača, a poluprodukt u ruke industrijskog prerađivača. Pojava posrednika je običajna pojava u svim granama trgovine, a i zarada posrednika je neznatna. Kod konačnog produkta dakle dolazi poduzetnička dobit u ruke šumovlasnika ili u cijelom iznosu ili u najvećem njenom iznosu. Kod poluproducta pak poduzetnička dobit ne dolazi u ruke šumovlasnika, već u ruke industrijskog prerađivača ili veći dio u ruke njegove, a manji dio u ruke posrednika. Industrijskom prerađivaču je svejedno, kupi li sirovinu za prerađu na panju ili izradenu u poluprodukt, čak mu je ovo potonje povoljnije, jer se ne mora patiti sa izradom i izvozom. Kod poluproducta nije dakle režija postigla svoj cilj. Da režija taj cilj postigne, trebaju ovakovi šumovlasnici, kao što je država i javnopravne korporacije, proekte svojih šuma izradivati u konačne proekte, pa ih kao takove prodavati sa svojih skladišta. Treba trupce prerađivati na pilanama. Preradom dobiveni konačni produkti mogu dulje stajati, jer se lahko konzerviraju. Ali za taj posao treba provesti sasvim novu organizaciju rada i to na bazi, koju imaju privatni veliki šumovlasnici. Kada oni tako mogu raditi, mogla bi to i država i imovne općine iake zemljишne zajednice. A to bi se vrlo lako moglo, kada bi bilo više povjerenja i razumijevanja, jer dobra volja je tu, a i kapitala bi se lako našlo, jer bi to bio rentabilan posao.

Ove misli o radu u režiji iznio sam potaknut primjedbama sa raznih strana, zašto imovne općine svoje šume — naročito stare hrastike — ne izrađuju u vlastitoj režiji.

Résumé. L'auteur expose ses vues, en première ligne, sur le problème des éclaircies dans nos futaies de chêne pédonculé et, ensuite, sur le problème du meilleur mode de leur utilisation.

SAOPĆENJA

КОЈИМ ПУТЕМ?

(Поводом Седреничких експресних шума)

Ја не вјерујем, да се „истина рађа у спору“. Било је то можда некад, а сада... сада ни стручна полемика нема више оног позитивног удеља у науци. У спору се рађа зла крв — ништа више — без потребе и без користи. То се потенцира још и тиме, што се одмах уз двије зараћене стране образују два антагонистичка табора — ћутљиви симпатизери, идејне присталице, скромни, али несаломиви навијачи једног или другог покрета. Ти су тabori прилично стални: одбијају се а приори сви аргументи противничке стране само зато, што је противничка. Дешава се да једна страна заступа неку нову и напредну струју, а друга са поносом истиче свој конзерватизам, али дешава се и ово: оба су тabora (по њиховом то јест мишљењу) представници свјетlosti, напретка, интензивисања духовног живота, док је противнички тabor мрачно легло екстензивизма, примитивизма... У спору се више не рађа истина: полемике све више постају узалудне и беспредметне.

Одмах, чим сам прочитao чланак г. Афанасијева, био сам на чисту, да не припадам његовом табору, него оном другом, противничком, „тачно ограниченом на изразит дно шумарске цјелине“, која „нема права да се идентификује са цјелокупним југословенским шумарством“, јер тај дно заступа екстензивне, примитивне, застарјеле и анахронистичке назоре. То вели г. Афанасијев. Шта ћемо, можда има и право, са свога гледишта наравно. Ми имамо своје: чини нам је, да је тај наш тачно ограничен дно цјелине, све и поред тога што се нисмо макли од аксиома да се сади корјеном доље, а не горе, ипак заступа струју идејно напреднију, научно основанију и социјално савременију него онај други табор интензивни и експресни.

Идејно напреднију, јер се напредак свих практичних знаности састоји баш у томе, да се што више приближи пракси, грубом реалном животу, макар се привидно и изгубио вео строге научности и недокучивости.

Научно основанију, јер осим математике и микрометрије, осим агрономске кемије и силицијултурне алкемије постоји још једна наука у потпуном и правом смислу те ријечи, а та се наука зове шумарска политика. Рјешавати без ње и мимо ње питање пошумљавања крипа значи „мирисати по застарјелости и анахронизму“, како то каже г. Афанасијев поучавајући нас, да „баш техника рађа и ликвидира разна социјална питања“.

Социјално савременију, јер живимо у демократско доба, које је можда ближе — него што многи мисле — остварењу социјалних проблема и коначнот њиховог циља: владавине већине. У социјално заосталом источном и југоисточном куту Европе та се већина зове „село“. Његов је представник сељак. Њега треба питати, макар се то и чинило страшним г. Афанасијеву („дакле не смо уводити никакав прогрес, пре но што упитамо сељака!“) и њега збиља питају. Начин, на који се он пита у свим тако званим демократским земљама, често је стварно ружан, неукусан, а можда и непопштен, али није овде крив демократски принцип него системи, који су га изобличили, унаказили и накарадили.

Аксиома у шумарству још нема. Нема их ни у шумарској политици. Али према садањим схватањима шумарске економије Југославија је шумом богата земља, изразито шумска земља, шумски крај по превасходству. Идем још један корак даље: шуме су наше једино и неоспорно богаство. Многи је неће са мном сложити. Па извозимо ми и пшеницу и јаја и товљене волове и свиње и алуминij и марганец! Како је то лако и примамљиво поредити бројке наших марљивих статистичара у мелодични звекет динара! А ја сам неколико вечери потрошио упоређујући 2 бројке (унутарње потрошње и експорта) и дошао сам до закључка, да не „изобиље плодова земаљских“, већ пуста оскудица тјера нас да извозимо. Јер кад бисмо се изједначили у конзумирању са осталим земљама, врло мало би нам преостало за извоз. Једини је изузетак дрво: кад бисмо трошили онолико, колико троше други, имали бисмо за извоз више него имамо сада. Не знам, треба ли овоме какав коментар или илustrација: извозимо волове, јер трошимо 4, 6, 8 пута мање меса него сви културни народи; извозимо јаја, јер наша дјеца једу их само на Ускрс; извозимо метале, јер су нам точкови неоковани. Али дрво извозимо успркос чињеници, да га трошимо 4, 6, 8 пута више по глави становништва него други народи у сличним климатским приликама. Бројке су досадна ствар: зато и штедим читаоца, тим више што сам свеједно одлучио да о тој сразмјери односно несразмјери паше потрошње и извоза проговорим у специјалном чланку. Гледајући те табеле — резултате мојих упоређивања — можда ће се и колега Афанасијев сложити, да су сасвим на мјесту ријечи г. Крстића: „зар ми први у свету да вештачким гнојивом ћубримо шумске саднице у сенци босанске прашуме посљедње на европском континенту?“ За сада још изгледа да значај тих ријечи није продро до свијести кол. Афанасијева, јер он брани своје позиције са певјероватном храброшћу; сјенка босанске прашуме не импонира му нимало, јер је она од њега „веома далеко,

ни кроз дурбин је не може видјети". Шта ће нам рећи г. Афанасијев, ако и њега назовемо „правим Садиковићем од шумарске политике“, јер док је шумарство било на вивоу, који у медицини сад заступају „баба Анујка и Садиковић“, онда се питање пошумљавања рјешавало на начин, који би се свиђао аутору експресних шума: обер-ферстер некојег вазалног, али у својем крају свемогућег властодршица са запрепашћењем констатује, да се кроз његови најбољи дурбини не види више ни сјенке прашуме. Страх пред нестапицом дрвета, једини покретач тадање шумарске политике, условљује све остале мјере тог честитог шумара, а те мјере добију одмах санкцију и заштиту суверена. Сад је то све другачије: сјенка босанске прашуме надвила се над сушачком луком исто тако као и над величанственом зградом Министарства шума у Београду. Да ту сјенку врло мало или нимало не осјећа херцетовачки козар или запостављени Крајишник са Гламочком или Ливањског поља, то је опет недостатак реда и система, тешкоће праведне разнобе тог дебелог хлада посљедње европске прашуме подједнако на све, који имају право да се тим хладом користе.

Не, ми нисмо заборавили, да смо у 1938 години, и ако нас је г. А. стрпао у XVIII. вијек. Ми зnamо, шта је задатак шумарске политике у једној заосталој, природом богатој, а радом и капиталом екстензивној земљи: очувати оно што има, упознати оно што има (где? шта? колико?) и трошити оно што има паметно, а не лудо, расипнички. Дакле ово троје: чување, инвентарисање, рационализација потрошње.

Због крша и ради крша наша се шумарска политика теоретски деклинира од ове опће генералне схеме. Да пречистимо и то: није та деклинација у томе, да смо ми једина домена крша. Не. Крш је брига и француске и талијанске и грчке шумарске политике. Али све су то земље, које имају мање шуме него што им треба, па су им због тога и генералне смјернице и мисли-водиље шум. политике сасвим другачије. Ми смо једина земља у парадоксалној ситуацији: шума имамо много односно превише, а морамо пошто пото привести шумској продукцији још колико толико непошумљеног земљишта. Да није тог морања, свака би акција на пошумљавању била недопустив луксуз. Ја се већ бојим, да се код нас уопште у том погледу превише скренуло са пута морања (односно недвојбених народних потреба) на пут луксузирања.

И сад ћу рећи сасвим искрено и отворено: највише ме је стјерала у табор противника огледних станица баш та бојазан, да ће те и такве огледне станице оснажити тај луксузни (а према томе асоцијални) правац крашке политике и ослабити савременији и виталнији — рјешавања крашког питања на основици народних потреба, мислим потреба оног народа, који на том кришу живи.

Г. Афанасијев упоређује своје станице са позориштима. Зар би требало затворити сва позоришта и градити с тим новцем основне школе? Ко зна, можда би заиста и требало. Има већ неколико година, што се бановинско вијеће једне бановине систематски бори против скромног бановинског позоришта, за које се не може ни казати, да сувише онтеређује буџет. Додуше не тврдимо то ни за огледну станицу: врло ради вјерујемо њеном управитељу, да се тамо ради у највећем знаку штедње. Али постоји разлика између једног и другог луксузу. Позориште је луксуз, за који сељак сваке године плаћа $\frac{1}{2}$ динара, не види од њега никакве користи, али не осјећа ни штете; ако питамо тежака, могао би нам он и санкционисати ту господску забаву; све овиси о томе, ко ће и како ће га питати. Али хтио бих да видим тог вјештог агитатора, коме би успјело исходити сељачки благослов за умјетно гнојење биљки, које ће му одузети пашу. Аутор експресних шума најртао нам је драстичну слику, али нама се чини погрешним тумачење легенда те слике. „Сељаци гледају на пусту ограђену површину и дабоме њихово се срце цепа. Бар 5 оваца на хектару да се исхрани, а овако никоме ништа. Кидaju жицу, тјерају унутра стоку, испочетка кришом по ноћи,

после отворено по дану... а жицу носе кући за успомену... Надлежни фактори односе полуиструле стубове и остатак жице, с тим да већ идуће године поврате и опет састављају прелиминаре и пошумљавају". Нама се чини, да је аутор увјерења или мисли увјерити нас, да се сељачко срце цепа због тога, што културе нису успјеле и што су присиљени гледати „пусту ограђену површину“. Аутор је у заблуди. Сељачко би се срце цијепало још више, кад би се борова шумица (за чије подизање они никад нису давали свог пристанка) одједампут склошила, тако да не би ни враг туда утјерао ни оних 5 ауторских оваца. Али „зар је потребно говорити о томе, што свак зна; не живимо у обласцима него на грешној земљи“. А на грешној земљи има само 2 начина присилити народ, да се одрекне садањег свог живљења и да се помири са (наводно привременим) погоршањем тог живљења, а за ухар будућих генерација. Први је начин силом, други је начин милом. Силом, значи: сваком ко се упротиви том погоршају живљењу (одузимању паше) запријетити даљим погоршањем егзистенције: одузети му иметак, слободу, па и сам живот. Тада је начин јефтинији: концлагери, терор, таоци, све то мање стоји него настојање и рад, да се народу мјесто одузетог пружи нека задовољавајућа компензација. И сам је успјех код тога пута сile увијек бржи, привидно барем. Али није то прави и коначни успјех, јер ће увијек на крају побиједити природа: у социјалном животу природно је слободно задовољавање људских потреба у границама, које природа даје. Те су границе на кршу страховито уске: шта ћемо, постепено ћемо их пропиравати на оној истој основици, на коју треба цијело то питање што прије ставити: на сељачкој основици.

Милом, значи позвати сељака (оног истог, који је „утонуо у аграрни примитивизам“) и рећи њему: ово твојих паре потрошшићемо, да ти подигнемо шуму, стрин се десетак година: имаћеш онда све, у чему сад оскудијеваш: лист, коле и дрво за свих ваших 38 кућа*. Ако сељак рекне „дедер“, сади и ограђуј, ако рекне „немој“, иди питај других 38 кућа, ове пусти на миру.

Има додуше и трећи пут: анархијистички. Шумар не пита сељака кад сади и ограђује; сељак не пита шумара, кад чупа и руши; додатне опет исто: шумар не сметано сади и гради, сељак некажњиво рашумљује и разграђује. Тај трећи пут га можемо уопште сматрати озбиљним ријешењем проблема.

Али нисмо ни за онај први. Ми смо за социјално напредније путеве у шумарству, ми смо за рјешавање крашког питања на сељачкој основици, ми смо за демократију, за ред и за рачуницу. И треба ићи „баш тим путем, јер даје највише нале на коначни успјех“. Велимо „највише наде“, али то не значи стотпроцентну наду, јер су прилике код нас и у свијету такве, да не знамо, што ће бити сутра или прекосутра, а камо ли кроз оно вријеме, у ком ће се свршити репарација досадањих грешака. Али једно је познато: времена се мијењају, владе и владари долазе и одлазе, струје и покрети се сукобљавају, али народ и његове потребе остају. И остају у главном исте, еволуционирају полагано, без скокова. Питање крша је опћи културно-привредни, социјално-политички народни проблем. Напредак шумарске политике састоји се баш у томе, да се што уже повеже са опћом привредном политиком, а привредна политика да буде покретач опће политике. Другим ријечима опет оно, што сам већ једном рекао: крашка политика треба одговарати интересима и економским потребама оног народа, који на кршу живи. Ако нам отгледне станице могу у том помоћи, свака им част. Не моту ли, онда су луксуз. Стога нека нам се дозволи, да пратимо и да критикујемо њихов рад и да га критикујемо са нашег гледишта екстензивног и примитивистичког, јер смо ми у свему још екстензивна и примитивна земља. Ако отгледне станице буду нови инструмент суверене шумарске политике, слажем се са онима, који их сматрају непотребнима. Колега А. прилично је нетolerантан, кад каже за Оман-

* Инж. А. Премузић: „Рјешавање крашког питања на сељачкој основици“.

вићев чланак, да уопће није критика, него неоснован жучни напад. А ево и ја сам мишљења, да „огледне станице немају економског ослонца и доброг мишљења међу шумарима“. Факат, немају. Шта нам на то одговара аутор експресних шума? Немају, вели, међу вами, јер сте назадни и неуки, а имају међу њама, који смо напредни и учени. Г. Омановић каже даље, да треба слиједити природу у сваком погледу, а аутор одговара: да смо пустили природу да одлучује, не би имали ни точка, јер га природа није створила, него само ноге. Ово је духовито, али да ли нас то приближава циљу, коме тежи г. Афанасијев: да се у спору роди истина. Далеко од тога. И да ми је стало до полемике и духовитости, знао бих и ја одговорити у истом духу: баш зато што слиједимо природу, не идемо ијештице, него смо пронашли и точак и лађу и авион. Да, и авион, јер и он је слика природе, јер је направљен „по образу и подобљу“ крилатог божјег створа, а принципом на којем је грађен точак, служио се зец много раније него човјек (ако је кол. А. ловац и тјерао икад зеча низбрдо, зна, шта мислим).

Можда ће и за овај чланак рећи аутор, да је без аргумента и доказа. Ја писам ишао за тим да прикупим што више и што отровнијих стрелица, за мене је цијела та ствар и сувише озбиљна. Не мислим на ствар огледних станица и експресних шума, јер је сматрам незнатним и епизодичким поглављем у огромном питању пошумљавања (или још више: приведби рационалнијој култури) крипа. Срж је проблема у томе, како ће се довести у склад проблем крипа са виталним и савременим потребама народа. Намјерно се писам освртао на рад огледних станица као таквих. У том погледу аутор има потпуно право: за критичара је потребно да буде добро информисан по предмету полемике; ја не сматрам, да су моја знања у том погледу изједначена са ерудицијом и искуством кол. Афанасијева, па се стога у то и не упуштам. Дакако није свеједно, да ли г. Афанасијевљева станица ради добро или хрђаво (претпостављам, да је г. А. потпуно на своме мјесту као шеф те установе), али за мене је то од мање важности. Вајко је за мене, јесу ли те станице потребне и колико. Узалуд кол. Афанасијев иронише: „сва питања треба сврстати по рангу и почети са оним, што је на челу ранглисте“. Јест, тако би баш требало: проучити потребе народа и почети са њиховим остварењем баш оним редом, који те потребе изискују. Нажалост, тако се код нас не ради, а ми „строго ограничени дио шумарске цјелине“ бунимо се против тога и не успављујемо се тиме, да „југословенско шумарство поред неизбјеживих, епизодичких оманака напредује“. Оптимизам је добра особина. Положај оптимисте увијек је лакши од положаја оног, ко би покушао утврдити, да југословенско шумарство поред случајних епизодичких усјеха назадује. Уосталом ми смо исто тако далеко од пессимизма као од опортунизма. Ми смо реалисти или бар настојимо да то будемо и као такви не бојимо се рећи: наше шумарство све и поред напора и жртавасталежа нашег не може да се похвали неким нарочитим усјехом. Ко је крив? „Зар је потребно говорити о томе, шта је свакоме познато“. Али г. Афанасијев може бити увјерен: нека побиједи његова теза, нека се уклони тешки маљ, који наводно пријети његовом раду, нека се стотине вагона суперфосфата проспру овдје ондје по кршу, нека свјетска стручна штампа задивљено прати волшебан раст експресних шума на Балкану, свеједно неће то значити напредак шумарства, како га ми схваћамо и како га ми хоћемо. Скрајње је вријеме, да се већ једном опредијелимо: јесмо ли ми за експресни, интензивни, рекламерски рад или смо за смишљену, срачунату, досљедну акцију.

Ако смо за ово потоње, треба:

- 1) проучити, испитати и преиспитати стварне потребе народа на кршу;
- 2) добити санкцију од тог народа и очитовање, да је он тих потреба свијестан и да је приправан поднijети за њихово остварење изјесне кратковремене и незнатне жртве. Највећа је грешка тражити да те жртве буду неподношљиве, а немогућност је (ако смо зато да останемо демократска земља) да их силом од народа изнуђавамо;

3) израчунати, колико ће то стајати, сматрајући за идеал „методу од 20 пара“, против које се толико буни кол. Афанасијев. Све површине, које захтијевају 21 пару, шконтрирати. Надам се да ми нико неће импутирати, да одређујем произвољно неку границу наших финансијских могућности. Само се по себи разумије, да је бројка 20 употребљена овдје само као један примјер и то зато што с њом оперише г. А. Можда ће та максимална граница бити 10 пара, можда 63 паре, а можда 95. Главно је, да не прекорачујемо наше финансијске могућности и одустанемо (макар и тешка срца) од пошумљења површина, у које морамо уложити превише новца. То су фразе, да су скуне методе јефтине, а јефтине скуне. Оно што је јефтино, јефтино је, а оно што је скuno, скuno је. Друго је нешто, ако се вељи, да богат свијет пролази јефтиније. Откако сам у стању куповати енглеске штотфове, одијело ме мање стоји, али као сиромах морао сам куповати најслабију робу или ини гđ, ма да ми је још онда била позната пословица „немам пару за јефтине производе“. Сиротиња смо и док смо сиротиња, ништа друго не можемо него да јефтиним зеленим рухом покријемо наш голи криш или да га пустимо да остане гđ. Ако чекамо, док се Југославија покрије мрежом огледних станица, ако чекамо, док постанемо довољно јаки, напредни и богати, дочекаћемо сигурно доба, када и за нас буду финансијски најновољније скуне методе рада, велике инвестиције са претходним детаљним покусима и огледима, цистерне, водоводи, умјетна гнојива, али све је то пјесма будућности. А дотле? Зар бити гđ као и до сада?

4) Површине, за које смо израчунали да се могу пошумити јефтиним методама и за које смо добили пристанак сељака, смјеста излучити и без оклијевања приступити њиховом пошумљавању.

5) За оне објесне и несоцијалне елементе, који се неће покорити неизнуђеној и неизмајсторисаној, већ правој и спонтаној одлуци већине, увести строге казне и досљедно их проводити.

Ово је све. Више ништа за сада не треба; требало би можда, али нисмо кадри. Дај Боже да постигнемо и то.

Овим ћемо путем кад-тад кренути: можда и врло брзо, можда тек послије других нових лутања и стрампутица.

Једном од таквих стрампутица сматрамо ми и покрет за експресним шумама.

Инж. Александар Панов

ХЕЛЦЕЛОВЕ ПЕЋИ ЗА ПАЉЕЊЕ ДРВЕНОГ УГЉЕНА

(Важан проналазак у шумарству)

Одбор за пропаганду домаћих погонских горива при Министарству шума и рудника добио је од Адолфа Хелцела, шум. директора у пензији из Беча (Медлинг, Институттасе S) проспект његовог проналаска — пећи за паљење угљена, који је патент већ пријављен код многих држава Средње Европе. У Немачкој је већ почела велика изградња на серије ове нове врсте пећи. За наше је прилике овај проналазак нарочито важан, јер омогућује искоришћавање дрвета у мање приступним шумским пределима а напосе у подручју нашега Високог Краса, које је сиромашно водом.

У Немачкој се данас производе два типа ове пећи и то од 1 и 5 куб. метара волумена. Код пословања на једном сталном месту могу се ове пећи уредити и као зидане грађевине у новољним величинама.

Претходно се могу широј шумарској јавности саопштити само оне предности ове пећи, које су комисиски у Немачкој утвђене. Но њихова је важност толика, да заслужују нарочиту пажњу. Оне се састоје у следећем:

- 1) Процес поугљавања врши се потпуно аутоматски тако, да није потребан надзор ни послуга човека. Код пећи од 5 куб. мет. на пр. траје укупни процес заједно с пуњењем, палењем, хлађењем и вађењем (шторањем) око 40 сата, — а од тога отпада на сам процес поугљавања свега око 34 сата.
- 2) Рад пећи је неовисан о годишњој доби, ванjsкој температури и временским приликама. На сваком се месту може ставити у погон.
- 3) Постављање и рад ове пећи је неовисан о близини воде.
- 4) И у најачој летној суши нема код ове пећи опасности од ватре (пожара).
- 5) Пећ може сваку врсту дрвета претворити у угљен.
- 6) Манипулација је врло једноставна, па се у посао може сватко у кратко време упутити.
- 7) Једноставни уређај довођења ваздуха и одвођења плинова поспешује производњу угљена најбоље квалитета и то код сваке врсте дрвета.
- 8) Код највећег транспортабилног типа (5 куб. мет.) најтежи део важе највише 65 кг. Према томе се постројење може помоћу терлеће стоке одвести и у мање приступне пределе планинских шума.
- 9) Произведени угљен је тако високог горивог капацитета као у ниједном другом апарату. Код четињавог дрвета показује преко 90% угљика и преко 8000 кал/кг горивог капацитета.
- 10) Ова пећ је веома подесна и за продукцију угљеног брикета, какав се код угљеница (копа) уопште не може постићи.

Ова је пећ испитана у бившој Аустрији под службеном контролом и уз државну субвенцију. Испитана су оба наведена типа и након тога им је примена препоручена. Анализе угљена извршене су по државно ауторизованим опитним станицама. Службени записници о исправности наведених својстава налазе се након припојења Аустрије у склон Немачког Рајха код Кураторија Рајха за економичност у Бечу (Стубенринг 8-10). Све остale обавести даје сам проналазач.

Из Одбора за пропаганду дом. погон. горива при Министарству шума и рудника
О. бр. 247/38.

NAUČNA EKSURZIJA ZAGREBAČKIH STUDENATA ŠUMARSTVA PO PRIMORJU (U MAJU 1937).

Nestalo je Zagreba... Prelazimo Kupu... Uz Mrežnicu vozimo se неко vrijeme. Smještamo se za spavanje. Onako, da se bar мало odmorimo... I Gorski Kotar je već tu... Vidici su krasni... Na kamenim stijenama koči se visoko jela izmiješana s bukvom, koja je puna života u ovim krajevima započela tek svoju vegetacijsku periodu.

Evo nas i u Liču. Svjež zrak dijeluje na nas osvježujući. Vadimo bilježnice... Pravimo bilješke cijelim putem zahvaljujući marnom našem provodiocu kroz te predjele g. Ing. Aniću, koji nam na brojna pitanja poznatom svojom susretljivošću daje najpripravnije objašnjenja.

Tek što smo pošli željezničkom prugom uz samu stanicu Lič, na lijevoj strani pruge na visokoj gromadi golog kalcijevog karbonata vidimo krasne primjerke jele, koja prsto stoji i odolijeva svemu na tom golom kamenu. I snijegu i buri i nestaćici vode i suncu.

Ostavljamo pomalo željezničku prugu i lijepim šumskim puteljkom skrećemo u šumu, gdje se izmiješano rasprostire jela (*Abies alba*) i bukva (*Fagus silvatica*). Na tom području krasne jelove i bukove sastojine susrećemo niene pratioce u obliku grmlja i to mukinju (*Sorbus aria*), jarebiku (*Sorbus aucuparia*), alpinskog kozilca (*Lonicera alpigena*), običnog kozilca (*Lonicera Xylosteum*) kao i crvenu bazgu ili planinsku zovu (*Sambucus racemosa*). Susrećemo zatim i biljke pratilice bukovih šuma i to redom *Senecio Fuchsii*, *Dentaria trifolia*, *Lunaria rediviva*, kao i biljke koje redovno prate bukvu i jelu i to *Mercurialis perfoliata*, *Dentaria enneaphylla*, *Dentaria bulbifera*. Na mnogo mjesta vidimo i Salamonov pečat (*Polygonatum multiflorum*), koji je pratilac bukovih i hrastovih šuma, ali ga i ovdje mnogo susrećemo. Kao tipične pratioce bukovih šuma i na ovim mjestima nalazimo *Actaea spicata* i *Prenanthes purpurea*. Na malom proplanaku vidamo i čemeriku (*Veratrum album*), koja je veoma opasna za stoku.

Šuma, u kojoj se nalazimo, prebornog je oblika sa svim dobnim razredima. Tlo je velikim djelom pokrito humusom, ali tu i тамо strše dosta velike gromade kamenja. Verojatno je, da je taj humus od kamenog tla i od grana i listinca učinila baš šumu, koja je svojim korijenjem povezala tlo u kompletno i učinila ga podesnim za uzgajanje šuma.

Slika 1. Područje bujice Slani Potok. Lijevo Juričićeva pećina (Foto Tranger)

Ostavljamo uvalu sa ielom i penjemo se sve više prema brdu Medvedaku. S vida pomalo gubimo jelu, a preotimlje mah bukva. S puta promatramo rasprostranjenje jeli i nju u visinama vidimo samo u uvalama, koje obiluju vlagom, dok je na osojnim stranama uopće nema.

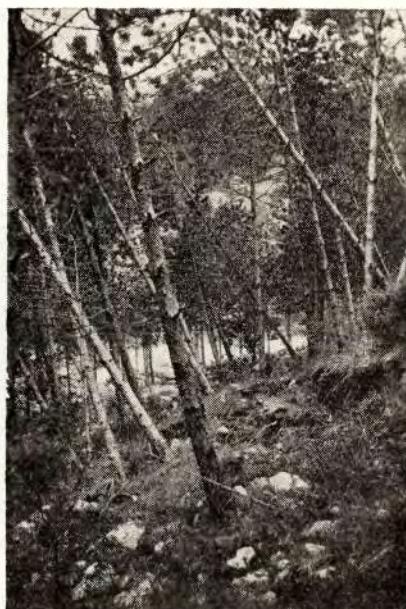
Daljnja kultura, koju šretamo, je bukova šuma panjača. *Sorbus aria* dolazi sve više. Aneroidom ustanovljujemo visinu od 850 metara. Na tom mjestu prviput na našem putu javlja se grab (*Ostrya carpinifolia*) u bukovoj šumi. Tlo je u toj visini već izrazito kamenito. *Sorbus aucuparia* prevladava, a javlja se i gorski javor (*Acer pseudoplatanus*).

Nalazimo se ispod brda Medvedaka (1027 m) i sa visine od kojih 950 m. promatramo kraj oko nas. Gledamo dolje ispod nas bukve sa krošnjama izrazito zelene boje, pune života, kako stoje izmiješano s ielom, koja u gornjim regijama biva sve rijeda i ostaje samo u uvalama. Na toj visini sreli smo *Ostryu*, koja nije otvorila još svoje pupove, jer je ta visina njena gornja granica rasprostranjenja. S jugoistočne strane Medvedaka nailazimo na topolu (*Populus tremula*) i lipu. Uz sam put opažamo i dren (*Cornus mas*), koji dolazi na vapnenastom tlu, dok *Cornus sanginea* dolazi na izrazitom silikatnom tlu.

Prolazeći stazom, koja nas vodi prema moru, susrećemo bijelu kuriku (*Evonymus europea*) i izraziti bukov elemenat: *Hepatica triloba*.

Potpuno nestaje iele kod vrhova Tičje Velo i Tičje Malo. Začas sa vrhunca ugledavamo more. Pogled na čitav otok Krk i više je nego krasan, a zbita mala mještanica otoka čine iz ptičje perspektive lijep dojam. Krasna i plodna Vinodolska Dolina sa svojim lijepim zelenilom ugodno djeluje na oko.

Ušli smo u područje listopadnog hrasta medunca (*Quercus pubescens*). Na visini smo od 750 metara. Tu dolazi crni jasen (*Fraxinus ornus*). Kao pratilac vrijedan je spomena maklen (*Acer Monspessulanum*) sa još potpuno nerazvijenim lišćem kao i rašeljka (*Prunus Mahaleb*). Značajna pratilica tih šuma jest *Thymus* sp. Spuštajući se dalje sretamo obični pasdrijen ili bodljak (*Rhamnus cathartica*), zatim bradavičavu kuriku (*Evonymus verrucosa*), drijen (*Cornus mas*), primorsku borovicu (*Juniperus Oxycedrus*), obični ili vlasuljasti ruj (*Rhus cotinus*), pustenu mušmulicu (*Cotoneaster*

Slika 2. Borova kultura na popuznom terenu bujičnog područja Slani Potok
(Foto Tranger)

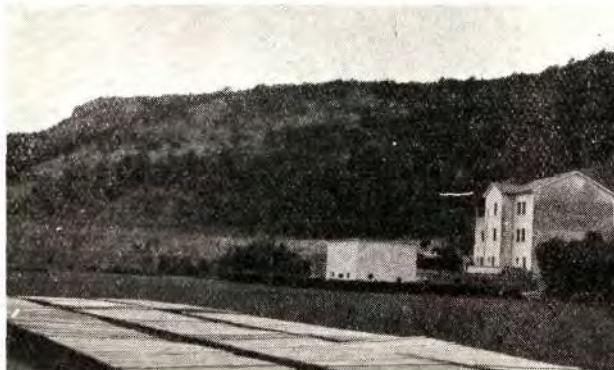
tomentosa) i maljavi likovac (*Daphne alpina*). Osim toga javlja se sve više *Rhamnus rupestris* i *Sedum maximum*. U tim predjelima javlja se sve više i više *Ostrya*.

Gledajući tlo vidi se, da je ono kamenito, ali obrasio većim ili manjim grmljem, a pitanje je, bi li se na tom kamenitom tlu podigla s vremenom i lijepa šuma. Odgovor je danas jasan, da je uz materijalne žrtve to moguće. Samo treba naći neki izlaz, koji će zadovoljiti i šumu i narod u tom kraju. Pučanstvo toga kraja oskudijeva na gorivu, a lišće grmlja jedina je gotovo hrana koza i blaga. I kad bi se htjela da podigne visoka šuma i da ta šuma bude od neke veće koristi, trebalo bi najprije kraj, koji se pošumljuje, ograditi, da se spriječi dolaženje koza. Tad bi se mogao izvesti resurekcioni sijek. Taj se sastoji u tomu, da se na cijelom ogradenom kompleksu izvrši gola sječa grmlja. Iz panjeva bi istjerale mladice i za dvije godine već bi postigle dosta veliku visinu. I tako bi taj kraj, koji oskudijeva na gorivom materijalu, bar pokoljenjima ostavio zalog ljepše budućnosti i osigurao im ono, čega danas ondje nema. Možda će jednom ipak doći do toga.

Nakon malog odmora silazimo dalje prema selu Autovu. Upravo pri ulazu u selo opažamo primorski grab (*Carpinus duinensis*) i običnu smrdljiku (*Pistacia Terebinthus*). Prošavši selo dolazimo do bujičnog terena zvanog Slani Potok, koji je godinama polaćio zemlju i ugrožavao put i okolna zemljишta. Danas je na tom tlu podignuta ručnom sadnjom borova već dosta lijepa šuma sa podstojnim bagremom, koji se vidi tu i tamо u gustom sklopu crnog bora. Vezanje tla je odlično uspielo. Humusa u toj šumi je prilično.

Silazimo zatim niz bujicu Slani Potok i promatramo kretanje kultura na tlu. Na jednom mjestu nailazimo uslijed kretanja tla na povoljen dosta velik dio borove sastojine, koja je još pred 14 dana po pričanju nadlugara bila u dubećem stanju. Slušamo, kako je zamislio da osigura ovu bujicu g. šumarski nadsavjetnik Preminužić, koji je svojim radom mnogo zadužio ovaj kraj. Možda će njegova zamisao s obzirom na troškove ostati samo zamisao.

Uhvatali smo cestu prema Crikvenici i stižemo do šumskog vrta u Crikvenici. Na sve nas šumski vrt čini ugodan dojam. Red je u vrtu savršen. Tomu redu pogoduje rahla zemlja. U oči upada to, da se sijanje vrši po duljini gredice, a ne popreko kao

Slika 3. Uspjesi pošumljavanja u okolini šumskog rasadnika u Crikvenici (Foto Butorac)

u vrtu našega fakulteta u Maksimiru. Oni to čine, jer bura piri u istom smjeru, kako teku gredice, a oni onda usmjeruju istim smjerom redove. U vrtu se odgajaju biljke mnogih vrsta crnogorice, a najviše *Pinus nigra*, kao i pojedine vrste lisnatog drveća za nasade i parkove.

Za pošumljenje krša najpodesnije su na Sjevernom kršu sadnice crnog bora stare dvije godine, jer kod sadnje većih biljaka štetno djeluje bura. Iz vrta s jedne i s druge strane lijep je pogled na pošumljeni krš. Gledamo fotografiski snimak od prije 40 godina, kada je taj kraj bio gotovo gol, no danas on pruža lijepu sliku rada i napretka u svakom pogledu. I ova nam mjesta, a takovih ima na kršu više, jasno kazuju, da je pošumljenje krša moguće uz mnogo truda, prosvjećenosti, razumijevanja i novaca. Pokazuje nam se, kako se sade borove biljke na kršu, a i sami to radimo. Krapom se iskopa do 40 cm duboka jama, u koju se najprije stavlja nešto sitne zemlje erlenice. Lijevom rukom drži se sadnica, desnom se zagrće sve više, dok se sasvim ne zagrne. Zasadene biljke ograju se kamenom, a rahla se zemlja u jami pokrije dijelomice također kamenom, da bude otpornija proti buri i isparivanju.

Za nama ostaje i šumski vrt i već smo u samoj Crikvenici. Pregledavamo lijep park, veoma lijepo ureden. Uz druge vrste drveća nalazimo tu *Evonymus japonica*, *Mespillus japonica*, *Ceratonia siliqua*, *Quercus ilex* i dr.

Muklo reže luksuzan brod tiho plavo more. S lijeve i s desne strane pruža nam se pogled na tužnu sliku posve golog krša. Od Senja dalje visoko se koči Velebit. Prolazimo uz Bašku prema Rabu. Gledamo Plavnik, gdje počinje područje vazda zelenih šuma. Zamalo ugledavamo tipične tornjeve Raba, koji u noći čine lijep dojam. U Rabu silazimo.

Odmoreni ujutro rano polazimo u šume otoka Raba. Neposredno s obale ulazimo u poznatu rabsku šumicu — park Komarčar. Na ulazu u živici od japanske kurike stoji spomenik šumaru Beliji, čovjeku kojem je sadnja generacija podigla spomenik, dok se je za života borio sa žiteljima s puškom u ruci, da pošumi koji komadić zemlje. A baš ta šumica sa svojim lijepim i ugodnim hladom privukla je ovamo tisuće stranaca, koji ovdje traže zdravlja, odmora i razonode ostavljajući novac, od kojega dobriem dijelom živi narod ovoga kraja.

Slika 4. Učesnici ekskurzije u blizini glasovitih pinija kod samostana Sv. Eufemije na otoku Rabu (Foto Tranger)

Sastojina parka je u glavnom od alepskog bora (*Pinus halepensis*). Vidamo i česmiku ili crniku (*Quercus ilex*), čije je lišće poput kože tvrdo, dok su listovi u hladu mekši, sjajniji, a uz to i oštros nazubljeni. Unutar parka nalazi se i šumski vrt »Komarčar«. Njegove gredice su uredne, a teku poprijeko, ne uzduž kao u Crikvenici. Uzrok je opet položaj vrta i utjecaj vjetra na mlade biljke. U vrtu sretamo prvi put na našem putu primorski ili kitnjasti bor (*Pinus maritima*). Pregledavamo sadnje u posude od konzerva.

Upućujemo se prema šumici Dundo i već na putu sretamo elemente makije i to mirtu (mrču, *Myrtus communis*), divlju špargu (*Asparagus Acutifolius*), zapletinu (*Lonicera implexa* i *Lonicera etrusca*), škrobut (*Clematis viticella* i *Clematis flamula*) i slatku kitu (*Rhamnus alaternus*). Putem prema lugarnici uz samo more vidimo običnu konopljiku ili drvce čistoće (fratarski biber, *Vitex agnus castus*), metliku (*Tamarix*), i sitinu, koja svoje korijenje pruža u samo more. Tu i tamo vidimo običnu žuku (*Sparcium junceum*).

Malo zatim gledamo kulture nastale ručnim pošumljavanjem na krasu oko strojarnice. Pošumljenje je izvršeno s jednogodišnjim sadnicama alepskog bora, a u

kućicu, koja je u svrhu sadnje bora iskopana, metnuli su još sjemenje od crnog bora, lovora i crnike. Pošumljenje je izvedeno godine 1935 u proljeće i to stoga u proljeće (a ne jesen), jer kod sadnje u jesen bura i posolica unište mnogo biljki. U dnu strojarnice, na gotovo podvodnom terenu vidimo ručnom sadnjom podignuta topolova stabalaca, kojima je svrha (kao i alepskom boru) da ovaj komadić prostora oko strojarnice zaštite od žege i da oku dadu ljepši izgled.

U šumi Dundo sretamo veliki vries ili uliku (*Erica arborea*), koja ovdje dosiže visinu od 3 metra i debljinu od 5–6 cm. Drvo erike, po pričanju gospodina ing. Šepića, u velike se cijeni i htjeli su ga kupiti Englezi, pošto je odlično za pravljenje lula (zbog tvrdoće, dok mirisa nema) i uglja iz njenog korijena i to uglja neke naročite vrste. Sretamo i komoriku (*Phillyrea latifolia*), zatim planiku (*Arbutus unedo*). Cijelim putem sretamo smilje (*Helichrysum*). Šuma crnike ovdje je dosta lijepa, ali se tu i tamo vide suhe grane uništene od *Coraebus bifascicatusa*. Kod same lugarnice stoji jedan do drugoga *Cupressus pyramidalis* i *Cupressus horizontalis* karakteristični sa svojim po-

Slika 5. Općinski pašnjak na Rabu, pokraj Premužičeve staze Sv. Eufemija—Dundo
(Foto Tranger)

sebnim habitusima. Usput našli smo po koje stabalce također vazda zelenog hrasta plutnjaka (*Q. suber*).

Na križanju puta u Krišfor i sv. Margaretu dolazimo do sastojine hrasta medunca (*Quercus pubescens*) sa podstoinom sastojinom (*Erica arb.*).

Daljnijim hodom kroz šume otoka Raba dolazimo do mjesta, gdje je nekada bila najljepša šuma crnike. Posjećena je i prodana za 60.000 dinara. Za njeno prirodno pomladjenje ostavljeni su sjemenjaci i to sama neka kržljava stabla koja nijesu izvršila svoju zadaću, jer je nakon gole sječe preotela mah makija. Još i danas stoje ti kržljavi sjemenjaci na pola truli, a naokolo gustiš maki, koji je potpuno neprohodan.

U sastojini alepskog bora općinske šume Kalifront gledamo prirodno pomladjenje. Nadalje dolazimo do sastojine crnike, s kojom se ovdje gospodari u ophodnji od 20, a djelomice i sa deset godina. Na tom mjestu bila je negda lijepa šuma, ali su je Talijani, predosjećajući valjda svoj brzi odlazak, sjeckli odreda 1922 i 1923 god.

Na povratku preko sv. Eufemije sretamo lijepe primjerke *Pinus maritima* i stižemo do mjesta, gdje uz jednu kućicu nalazimo naranču (*Citrus aurantium*).

Ranim jutrom iza toga nastade živahno kretanje po palubi broda, jer evo bijelog Splita i zelenog Marjana, a u njihovo pozadini tvrdoga i junačkog Klisa i starodrevnog Solina! Split nas je dočekao obasjan suncem i iskićen zelenim palmama.

Pregledavši historijske znamenitosti Splita, ostavili smo Meštrovićevog Grgura Ninskog, da dalje vatreno i odrešito dokazuje stupovima peristila potrebu narodnoga jezika u našem bogoslužju. Mi smo pak krenuli vijugavim stepenicama mimo romančene crkvice Sv. Nikole i uspeli se na sâm Marjan, koji je lijep dokaz, što se dade mukotrpni radom učiniti iz ljutoga krša. Zato se i nalazi na Marjanu spomen-ploča šumaru Henriku Friedlu, prvom pošumljivaču Marjana.

Upoređujući splitski šumski vrt sa onima u Crikvenici i na Rabu, nalazimo da su sva tri lijepo uredena. Glavna je briga u ovim krajevima snabdijevanje vrta vodom, te zaštita biljaka od bure, posolice i prežestoke insolacije. Za vodu su uredeni naročiti

Slika 6. Naselje u dolini Zrmanje (Foto Tranger)

betonski bazeni, a od bure i posolice zaštićeni su vrtovi skupinama borova ili čempresa. Zbog bure su ponegdje i redovi biljaka orijentisani u smjeru sjeveroistok-jugozapad. Od stoke i insolacije štite se biljke ponajviše pokrivanjem granama.

U gradskom perivoju kao i u manjim nasadima upoznajemo još slijedeće spomena vrijedno drveće i grmlje: Casuarina equisetifolia, Eriobotrya japonica, Pittosporum Tobira, Melia azedarah, Crataegus pyracantha, a od četinjaca Abies Pinsapo itd.

Sutradan ostavljamo Split i vraćamo se u Zagreb. Prolazeći splitskom okolicom vidimo goli krš, koji je uspiešno pošumljen samo u branjevinama na padinama Kozjaka. Lijevo od pruge prostire se plodna kaštelanska dolina. Nju zatvaraju prema kopnu brda, koja u glavnom pokriva suri vapnenac. Kroz područje Kaštela uz želji prugu obilno je zastupana žuka (Spartium junceum), koja upada u oči svojim lijepim zlatno-žutim cvjetovima. Ostavljajući nju, ostavili smo posljednjega tipičnog stanovnika vazda zelenih mediteranskih listača i zašli u izrazito područje hrasta medunca. Ono-

se prostire daleko po primorskom kopnu. Obuhvatilo je Kotare i dalmatinsku Zagorti, te čitavu zrmanjsku kotlinu.

Na putu od Drniša do Knina opažamo uspjele kulture crnoga bora, koje su dokaz napora i rada oko pošumljenja toga krša. Ogradene branjevine u ovim krajevima također nam dokazuju jasno, kako bi se ubrzo ovdje podigle lijepe šume i pokrile sivi kamen, kad bi se samo šume bolje štitile od stoke.

U izvornom području Zrmanje upale su nam u oči seljačke kućice, koje kao da su se pribile uz zemlju iz straha pred burom, koja je u ovom kraju osobito žestoka. Uz želj. prugu opažamo također obrambene zidove protiv bure i sniježnih nanosa. Nestašica šume »dala je ovdje buri krila«; svega toga ne bi bilo, da su ovdje odrasle šume!

Pri završetku prostrane oblasti hrasta medunca pojavljuje se javor gluvač (*A. obtusatum*) kao vijesnik oštijih klimatskih prilika, koje vladaju u tim krajevima.

Kod željezničke stanice Malovan susreće se prvi put bukva, koja se odanle širi prema Velebitu. Desno je od želj. pruge područje listopadnih hrastova i graba, koje se širi po ličkoj visoravni.

Uz želj. prugu oko Gračaca prema Gospiću vide se čisti hrastici, koji se krešu za lisnike. Kresanje se vrši ljeti. Kresanjem se dobivene grane suše, a zatim u stogove spreme za zimu. Kolikogod je to kresanje za sirotinju korisno, toliko je daleko više štetno za šumu, a vrlo loše djeluje na putnike, napose strance, koji iz željeznice gledaju grozno osakaćena stabla sa bezbroj golih čaprljeva i par kržljavih i oštećenih grna na vrhu stabla.

Uskoro opažamo uz želj. prugu ličke vrištine, koje su djelomično uspješno posumljene borovim kulturama. Od želj. stanice Janjče pa do Plaškog prolazi se kroz oblast jele i bukve. Žalosno je vidjeti tik uz želj. prugu — u okolini Ličkog Lešća — nemilosrdno kresane jele, koje ostavljaju upravo bolan dojam. Ove upadaju u oči ne samo nama, nego i strancima. Oni to neće ispričati prilikama, u kojima živi taj narod, nego njegovom kulturom, koju i onako većima stranaca već a priori potcjenjuje...

Od želj. stanice Ličko Lešće prostire se izvorno područje Gacke. Ona protječe Otočkim Poljem i dijeli se u Otočcu u dva kraka: jedan krak ponire u Brlogu, a drugi u Švici. Baš na tom izvornom području sijeće se šuma i u velikoj mjeri prorjeđuje, čemu bi se bezuvjetno moralо stati na kraj!

U području šumske uprave Vrhovine nalazi se šumsko područje Samar. Na njemu kao i svuda oko Vrhovina, Rudopolja i Babina Potoka ima autohtonih šuma crnog i običnog bora.

Zamalo pa evo nas na najvišoj tački željezničke pruge — Rudopolje (870 m). Uz prugu opažamo mnogo paljevinu, koje pružaju bolnu sliku...

Ostavljamo Blato i priključujemo se bistroj Korani, koja istječe iz divnih Plitvičkih Jezera.

Do Karlovca u glavnom prostire se područje bukve. Dalje na bregovitim mjestima raste hrast i grab, a u nizinskom poplavnom području uspijeva hrast.

Tako smo ovom našom kratkom ekskurzijom prošli kroz oblasti šuma, koje su značajne za pretežan dio naših šuma uopće.

M. Butorac i B. Kraljić.

IZ UDRIŽENJA

UPLATA ČLANARINE U MJESECU PROSINCU GODINE 1938.

Redovitih članova: Belašković Drago, Podr. Slatina Din. 100.— za god. 1938; Cvitovac Vjekoslav, Cetinje Din. 100.— za god. 1938; Đoković Aleksander, Novi Pazar Din. 200.— za god. 1937. i 1938; Hanika Miroslav, Lekenik Din. 100.— za god. 1938; Hraničević Dane, Zagreb Din. 100.— za god. 1938; Heim Josip, Oriovac Din. 50.— za II. polg. 1938; Jelenić Ivo, St. Mikanovci Din. 200.— za god. 1935. i 1936; Kovačević Roko, Sisak Din. 100.— za god. 1938; Milas Branko, Crikvenica Din. 100.— za god. 1937; Mužinić Milan, Split Din. 100.— za god. 1938; Matizović Dragutin, Zagreb Din. 100.— za god. 1938; Manojlović Petar, Čemernica Din. 100.— za god. 1938; Mazanko Konstantin, Trstenik Din. 100.— za god. 1937; Plavšić Milenko, Zagreb Din. 100.— za god. 1939; Radosavljević Jovo, Sušak Din. 100.— za god. 1938; Salom Mordo, Supetar Din. 100.— za II. polg. 1937. i I. polg. 1938; Štetić Vlado, Banova Jaruga Din. 100.— za god. 1938; Vejvoda Franjo, Voćin Din. 100.— za god. 1938.

Uplata članarine sa područja Podružnice Beograd: Asaj Franjo, Bezdan Din. 100.— za god. 1939; Berzenković Antun, Novi Sad Din. 100.— za god. 1938; Batić Jakob, Novi Sad Din. 100.— za god. 1938; Greiser Janko, Deliblato Din. 100.— za god. 1938; Jovanović Lazar, Beograd Din. 100.— za god. 1938; Jovković Branislav, Beograd Din. 100.— za god. 1938.

Uplata članarine sa područja Podružnice Ljubljana: Seljak Janko, Ljubljana Din. 100.— za god. 1938.

Uplata članarine sa područja Podružnice Skoplje: Opačić Vojislav, Kičevo Din. 50.— za II. polg. 1938; Pejović Branko, Strumica Din. 70.— za I. polg. 1939. i upisnim.

Uplata članarine sa područja Podružnice Sarajevo: Metz Albert, Tuzla Din. 100.— za god. 1938; Marković Radovan, Tuzla Din. 100.— za god. 1938; Rajković Velimir, Zaječar Din. 100.— za god. 1938; Rotter Ivan, Čačak, Din. 200.— za god. 1937. i 1938; Schank Johan, Sarajevo Din. 50.— za II. polg. 1938.

Uplata članarine sa područja Podružnice Banjaluka: Gavrančić Branimir, Drvar Din. 120.— za god. 1938. i upisnina; Jerković Mirko, Teslić Din. 100.— za god. 1938; Marjanović Stjepan, Teslić Din. 120.— za god. 1938. i upisnim; Stanjković Makso, Banjaluka Din. 120.— za god. 1938. i upis.

Uplata članova pomagača u mjesecu prosincu godine 1938.: Hrženjak Ferdinand, Zagreb Din. 25.— za II. polg. 1938; Štimac Branko, Zagreb Din. 50.— za god. 1938; Žakula Sokrat, Sarajevo Din. 60.— za god. 1939.

Uplata na pretplati za Šumarski List u mjesecu prosincu 1938.: Destilacija drva d. d. Teslić Din. 100.— za god. 1939; Klub Inžinjera šumarstva Beograd Din. 100.— za god. 1938; Lovrić Tihoraj, Vranjska Banja Din. 25.— za ¼ 1939; Opačić Rajko, Sisak Din. 100.— za god. 1938; Vuković Dimitrije, Uroševac Din. 100.— za god. 1939.

U P O Z O R E N J E.

Gospodu članove, koji ne dobivaju Šumarski List redovno, molimo, da to odmah jednom dopisnicom prijave Upravi.

Gospoda članovi, koji su odaslali članarinu, a koja nije u Šumarskom Listu potvrđena, neka izvole odmah jednom kartom javiti, da se može eventualna pogreška na vrijeme ispraviti.

U p r a v a.

U P O Z O R E N J E.

Prema članu 10. Pravilnika Jugoslovenskog šumarskog udruženja dužni su članovi uplatiti članarinu unapred u prvoj četvrti svake godine.

Nažalost moramo naglasiti, da većina članova ne plaća redovito članarinu, što je na uštrbu Udruženja, jer i ono ima svojih obaveza, kojima mora udovoljiti.

Pozivamo gg. članove, da uplate dužnu članarinu i time udovolje svojoj dužnosti, jer u protivnom slučaju dužni smo na temelju člana 12. Pravila dužnu članarinu utjeljati, a time se članovima nanosi trošak, koji se može izbjegći redovnom uplatom članarine. U tu svrhu prilažu se čekovne uplatnice.

U p r a v a.

POSMRTNA POMOĆ JUGOSLOVENSKOG ŠUMARSKOG UDRUŽENJA.

P O Z I V

gg. članovima Jugoslov. šumarskog udruženja.

T e ř k o o b i t e l j i , k o j o j s m r t o t m e h r a n i o c a !

Tko već nije čuo plać udovice i neopskrbljene djece? Ali smrt ne samo da duboko potrese porodicu čuvstveno, već se ova u prvi momenat nalazi i u teškoj potrebi i oskudici.

Kako bi se u tom najtežem i najpotrebnijem času pružila pomoć obitelji umrlog člana J. Š. U., osnovana je »POSMRTNA POMOĆ« (P. P.).

Zapravo je P. P. samopomoć, a samopomoć je najbolja pomoć. Zato ne odgadaj, jer ne znaš, što te može sutra da snade, već pristupi odmah u P. P. i time pruži svojima pomoć u najtežem času.

Upisnina temeljem Pravilnika za posmrtnu pomoć člana Jugoslovenskog šumarskog udruženja § 23. iznosi za članove, koji nisu navršili 35. godinu života, Din. 20.—, a temeljem § 24. za članove od 35 do navršene 40 godine Din. 200.—, od 40 do navršene 45 godine Din. 300.—, od 45 do navršene 50 godine Din. 500.—, od 50 do navršene 60 godine Din. 1.000.—.

Koji su navršili 60 godina, ne primaju se.

Upravni odbor Jugoslov. šumarskog udruženja na sjednici održanoj dne 15. maja 1938. u Beogradu pod toč. 13. slovo 7. stvorio je zaključak, da se upisnina za posmrtnu pomoć J. Š. U. može uplaćivati obročno time, da novi član posmrtnе pomoći nastupa svoja prava i dužnosti (t. j. pravo da lica označena u njegovoj oporuci dobiju pripomoć, a on da prigodom smrti kojega člana ima da uplati prinos Din. 50.—), kad pristupnину potpuno uplati.

Sadanje teške materijalne prilike potakle su upravni odbor, da stvori taj zaključak i njime olakoti članovima pristup u Posmrtnu pomoć.

Jugoslov. šumarsko udruženje.

LIČNE VIJESTI

PROMJENE U SLUŽBI.

Postavljeni su:

Jeremić inž. Jeftimije, za šumarskog pristava 8 grupe kod Sreskog načelstva u Varvarinu;

Krgović G. Jovan, za potšumara 10 grupe 3. klase kod Šumske uprave u Jajcu;

Ostojić inž. Bogoljub, za šum. pristava 8 grupe i v. d. šefa šum. uprave petrovar. im. općine u Moroviću;

Durković inž. Milorad, za šum. pripravnika 9 grupe kod Kr. ban. upr. na Cetinju;

Rumenić inž. Miloje, za šumarskog pristava 8 grupe kod šum. ods. Kr. banske upr. u Nišu;

Bogdanović inž. Milenka, za šum. pristava 8 grupe kod Dir. šuma u Banjaluci;

Živković inž. Radiša, za šum. pristava 8 grupe kod Dir. šuma u Skoplju;

Aćimović inž. Vladimira, za šum. pristava 8 grupe kod šum. upr. u Prijepolju;

Korenić inž. Vladimira, za šum. pristava 8 grupe kod Odjeli. za upravu dr. šuma Min. šuma i rudnika u Beogradu;

Dučić inž. Milana, za šum. pristava 8 grupe Dir. šuma u Sarajevu;

Kondić inž. Čedomila, za šum. pristava 8 grupe kod šum. uprave u Ključu;

Tregubov inž. Svetlada, za šum. pristava 8 grupe kod šum. uprave u Potocima.

Unapređeni su:

Miodragović inž. Bogoljub, za Direktora 3. grupe 2. stepena kod Direkcije šuma u Novom Sadu;

Hranilović inž. Dane, za šum. savjetnika 4. grupe 2. stepena kod Šumarskog odsjeka Kr. banske uprave u Zagrebu;

Milas inž. Branko, za šum. višeg pristava 7. grupe kod Sreskog načelstva u Crikvenici;

Navratil inž. Ivo, za šum. višeg pristava 7. grupe kod Sreskog načelstva u Jastrebarskom;

Šafar inž. Josip, za šum. višeg pristava 7. grupe kod Sreskog načelstva u Delnicama;

Drašković inž. Rade, za šum. višeg pristava 7. grupe kod Sreskog načelstva u Gospiću;

Marković T. Miodrag, za tehnič. višeg nadzornika 7. grupe kod Uprave drž. parka u Topčideru;

Mihić inž. Josip, za šum. višeg pristava 7. grupe kod Sreskog načelstva u Koprivnici;

Buzuk Nikola, za podšumara 9. grupe i činovnika kod šum. upr. u Žagubici;
Sučić Mato, za podšumara 9. grupe i činovnika kod šum. upr. u Prnjavoru;
Pašanović Abdulhalima, za pom. tehnič. manipulanta kod šum. uprave u Prijeopolju;

Pantelić Čedomir, za pom. tehnič. manipulanta 9. grupe kod šum. uprave u Pirotu;

Asaj inž. Franjo, za šum. savjetnika 4. grupe 2. stepena kod šum. uprave u Bezdaru;

Kariolić inž. Stanko, za savjetnika kod Direkcije šuma 5. grupe na Sušaku;

Kapić inž. Mustafa, za savjetnika kod Dir. šuma 5. grupe u Tuzli;

Zagar inž. Bogdan, za šum. savjetnika 5. grupe kod šum. uprave u Bohini. Bistrici;

Žužek inž. Josip, za šum. savjetnika 5. grupe kod šum. uprave u Županji;

Dr. Vajda inž. Zlatko, za šum. savjet. 5. grupe kod šum. uprave u Ogulinu;

Bećiragić inž. Rasim, za šum. savjetnika 5. grupe kod šum. uprave u Ravnoj Gori;

Rukavina inž. Ivan, za šum. savjetnika 6. grupe kod šum. uprave u Vinodolu;

Marković inž. Miodrag, za šum. savjetnika 6. grupe kod Dir. šuma u Čačku;

Siter inž. Georg, za šum. savjetnika 6. grupe kod šum. uprave u Kalju;

Šlander inž. Joža, za šum. savjetnika 6. grupe kod Dir. šuma u Sarajevu;

Konjar inž. Stanislav, za šum. savjetnika 6. grupe kod Dir. šuma u Banja Luki;

Hartman inž. Robert, za šum. savjetnika 6. grupe kod Dir. šuma u Mostaru;

Begović inž. Branislav, za šum. savjetnika 6. grupe kod šum. uprave u Busovači;

Ambrinac Franjo, za višeg šum. povjerenika 6. grupe kod Dir. šuma u Banjaluci;

Bestal inž. Vilim, za savjetnika 5. grupe kod Dir. šuma u Zagrebu;

Marić inž. Branislav, za šum. višeg pristava 7. grupe kod šum. uprave u Moroviću;

Lovrić inž. Lavoslav, za šum. višeg pristava 7. grupe kod šum. uprave u Fružinama;

Lukić inž. Čedomir, za šum. višeg pristava 7. grupe kod šum. uprave u Vozući;

Opačić inž. Vojslav, za šum. višeg pristava 7. grupe kod šum. uprave u Kicevu;

Popović inž. Vladislav, za šum. višeg pristava 7. grupe kod šum. uprave u Jajcu;

Vasilić inž. Đura, za šum. višeg pristava 7. grupe kod šum. uprave u Bugojnu;

Dikić inž. Salih, za šum. višeg pristava 7. grupe kod šum. uprave u Mostaru;

Uzelac inž. Petar, za savjetnika Direkcije 5. grupe i v. d. direktora kod Direkcije šuma I. banske imov. općine u Glini;

Grahli inž. Ljubomir, za šum. višeg pristava 7. grupe i šefa šum. upr. u Ivanjskoj Križev. im. općine;

Knež inž. Ante, za šum. višeg pristava 7. grupe i šefa šum. uprave u Kloštar Ivaniču Križev. im. općine;

Srdić inž. Aleksander, za šum. višeg pristava 7. grupe kod Dir. šuma imov. općine Nova Gradiška;

Kostenac inž. Ivan, za šum. višeg pristava 7. grupe i šefa šum. uprave u Grubišnom Polju durdev. imov. općine;

Janković inž. Budimir, za šum. višeg pristava 7. grupe kod Dir. šuma petrovar. imov. općine u Srem. Mitrovici;

Perkučin inž. Isidor, za šum. višeg pristava i šefa šum. uprave u Dvoru II. ban. imov. općina;

Talan Viktorija, za višeg tehnič. manipulanta 7. grupe kod šum. Odsjeka kr. banske uprave u Zagrebu.

Premješteni su:

Šterić inž. Dragomir, šum. viši pristav 7. grupe od Sreskog načelstva Kosov. Mitrovica k Banskoj upravi, šum. odsieku u Nišu;

Vlaho Zvonimir, podšumar 9. grupe od Šumske uprave Oollovo k Sreskom načelstvu u Donjem Mihaljevcu;

Tatomirović Đuro, podšumar 9. grupe od Sreskog načelstva Donji Miholjac k Šumskoj upravi u Novu Gradišku;

Pantelić Čedomil, pom. tehnič. manipulant 10. grupe od Šumske uprave Oollovo k Šumskoj upravi u Pirotu;

Matić inž. Vasilije, šum. pristav 8. grupe od Direkcije šuma Tuzla k Šumskoj upravi u Jasenku;

Žeželić inž. Josip, šum. pristav 8. grupe od Direkcije šuma na Sušaku k Šumskoj upravi u Draganec;

Šolaja inž. Milan, šum. viši pristav 7. grupe i v. d. direktora Direkcije šuma slunj imov. općine u Karlovcu;

Bestal inž. Vilim, šum. savjetnik 6. grupe i šef šum. uprave iz Draganca k Direkciji šuma u Zagreb.

RAZNO

JEFTIMBA KRZNA u Ljubljani biti će **23 januara 1939 god.**, u prostorijama Ljubljanskog velesajma. Jeftimbu, i to već 27, prireduje lovačko-prodajna organizacija »Divlja koža«, koja ima direktnе veze s inostranim kupcima. Zadaća ove organizacije je pomoći lovцима do što povoljnije prodaje njihovog plena. Naravski da mora biti plen dobro pripremljen, to jest da su kože divljači dobro i pravilno sušene na zraku, ne na peći! Pre sušenja treba kože dobro očistiti i napeti. Samo valjana roba može se povoljno prodati. Dobru robu šaljite na naslov »Divlja koža«, Ljubljana-Velesajam.

OGLASI

Gradsko poglavarstvo Subotica

Š. III br. 1199/1938

17 decembra 1938.

OGLAS LICITACIJE.

Gradsko poglavarstvo u Subotici na osnovu odluke gospodina Bana Dunavske banovine III br. 36018/1938, kojom su odobreni izmenjeni i dopunjeni uslovi za izradu privrednog plana za šumski posed grada Subotice, raspisuje licitaciju za izradu privrednog plana za **dan 21 februara 1939 g.**

Površina šumskog poseda grada Subotice iznosi cca 8.000 kat. jutara.

Za izradu privrednog plana može kompetovati svako lice, koje ispunjava uslove iz 58 §-a Zak. o šumama i odredaba Zakona o ovlašćenim inžinierima.

Ponude moraju biti zatvorene i zapečaćene. Na omotu se ima staviti natpis: »Ponuda za izradu privrednog plana za šumski posed grada Subotice.«

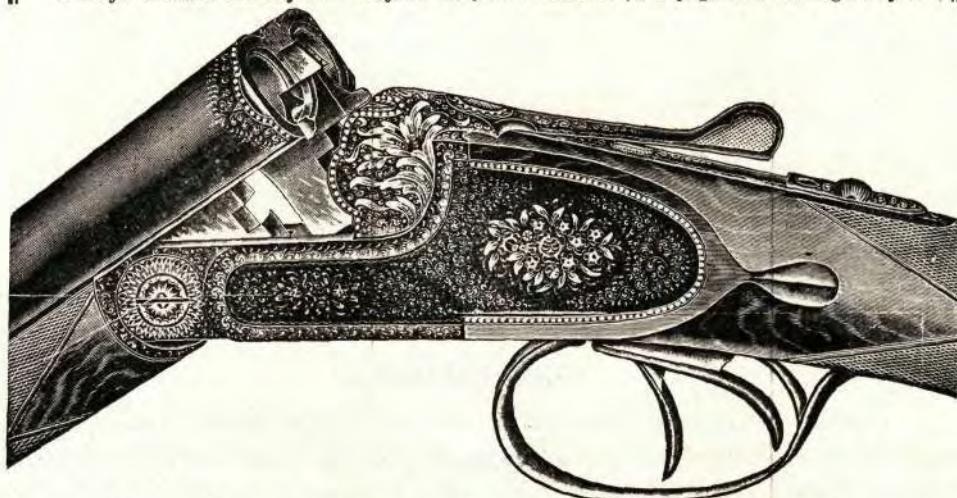
Ponude moraju biti propisno taksirane po odredbama Zak. o taksama, a imaju se podneti gr. poglavarstvu (Šumarski otsek) najkasnije do 21 februara 1939 do 10 časova pre podne. Nedovoljno taksirane, netaksirane kao i kasno prispele ponude neće se uzeti u obzir.

Detaljni uslovi mogu se videti u kancelariji gr. šumarskog otseka, svakog radnog dana za vreme zvaničnih časova.

Potpričednik: **Miladinović s. r.**

**INDUSTRija ORUŽJA
BOROVNIK I VRBANIĆ
ZAGREB, Jurišićeva 9 kod Glavne pošte
Telefon 24-5-67**

Preporuča svoj cij. gg. lovcima svoje prvorazredne puške, pištolje i sva lovački pribor.
PREUZIMAMO sve u puškarski zanat zasijecajuće popravke oružja te izvršujemo sve najsavjesnije. — Izradujemo lovačke puške po specijalnim narudžbama — Prodajemo najsolidnju lovačku municiju. — Dajemo savjete i informacije u pogledu lovačkog oružja.

Preuzimamo prepariranje raznih životinja

**Šumska industrija
Filipa Deutscha Sinovi
Vrhovčeva ulica 1 ZAGREB Telefon broj 30-47
Parna pilana u Turopolju.**

Export najfinije hrastovine. — Na skladištu ima velike količine potpuno suhe hrastove gradje svih dimenzija

Utemeljeno godine 1860.

Utemeljeno godine 1860.

K R N D I J A
gospodarska i šumarska industrija d. d.
u Zagrebu

Uprava gospodarstva i šumarstva
NAŠICE, SLAVONIJA
Proizvodi i eksportira svekolike gospodarske i šumske proizvode

Domaća stručna djela iz područja šumarstva

Broj	Pisac	Naslov knjige	Nabavlja se kod	Cijena		
				Din	za stud. Din	za član. udruž.
1.	Balen J. dr.	O proredama	pisca Zemun. Karađorđeva 9	50.-	—	—
2.	"	Naš goli krš	"	100.-	—	—
3.	"	Pril. pozn. naših medit. šuma	"	50.-	—	—
4.	"	Pogl. na šumarstvo Bugarske	"	50.-	—	—
5.	"	Josip Kozarac	J. Š. U. (Za Kozarčevu poprsje)	15.-	—	—
6.	Balen-Sagadin	Zakon o šumama	Tiskara Narodnih Novina, Zgb.	50.-	—	—
7.	Baranac S.	Karta šuma Imovnih općina	pisca Bgd. Ministarstvo š.	25.-	20.-	—
8.	"	Naše šumar. i lovstvo (Za nar.)	"	20.-	15.-	—
9.	"	Pokr. poljopr. izložba i škola (Šumarstvo)	"	15.-	—	—
10.	"	Kratke pouke iz šumarstva	"	20.-	—	—
11.	Borošić J.	Šematizam i status šum. osoblja	Bgd. Ministarstvo š.	50.-	—	—
12.	Borošić-Sarnavka	Zbornik šum. zakona i propisa	"	60.-	—	—
13.	Dimitrov T.	Molika (Prijevod s bug.)	O. Krstić. Bgd. Ministar. š.	10.-	—	—
14.	Fink F.	Kubični sadržaj klada	"Drvotričac". Zgb. Praška 6.	45.-	—	—
15.	"	Površina neobrub. dasaka	"	20.-	16.-	—
16.	"	Prerač. engl. stopa i palaca	"	5.-	4.-	—
17.	"	Površina srednjača (Centreplanks.)	"	20.-	16.-	—
18.	"	Kubature popruga (frizera)	"	25.-	—	—
19.	Hufnagl-Ves.-Mil.	Praktično uređivanje šuma	J. Š. U. Zgb. Vukotinović. 2.	20.-	—	—
20.	Jekić M. Jov.	Prilozi za istoriju š. u Srbiji	pis. Bgd. Vojv. Dobrnjica 52.	60.-	—	—
21.	Josifović M. dr.	Biljna patologija za šum.	St. Šerban. Bgd. Garašanin. 18.	70.-	60.-	—
22.	Jovanović Đ. dr.	Mehan. prerađa drveta	pis. Bgd. Miloša Pacerca 25.	50.-	—	—
23.	Koprivnik V.	Pojam šume Poj. posednika Prinudni put	pis. Bgd. Zadarska 10. I.	30.-	25.-	—
24.	"	Jugosl. Lovčevi zapiski	"	30.-	—	—
25.	"	Problem čoveka i maštine (Osvrt kroz vekove)	Matica Rada, Bgd, Kraljev trg 15.	5.-	—	—
26.	Levaković A. dr.	Dendrometrija	J. Š. U. Zgb. Vukotinović. 2.	članovi 70.- nečl. 100.-	članovi 50.- nečlan. 70.-	—
27.	Madarević S.	Naše šume	pis. Zgb. Palmotićeva 68.	120.-	—	—
28.	Maletić Lj.	Uređenje bujica	Lotspajh. Zemun. Kr. Petra 11.	70.-	—	—
29.	"	Premer š. metod. slobodnih stab.	"	30.-	—	—
30.	"	Određivanje starosti šuma	"	16.-	—	—
31.	Marinović M. dr.	Privredni značaj lova	pis. Bgd. Južni bulevar 23.	60.-	25.-	25.-
32.	"	Šum. privredna geografija	pis. Bgd. Južni bulevar 23.	300.-	220.-	250.-
33.	"	Značaj šuma u privr. i kult. životu naroda	U pet rata			
34.	Marković Lj.	Šume našega juga	Kr. Srpska Akademija Bgd.	10.-	—	—
35.	Mihalđić V.	Tab. za njem. bačv. robu	pis. Skoplje Bans. upr.	30.-	—	—
36.	Miklavšić J.	Kmetsko gozdarstvo	pisca Garešnica	50.-	40.-	—
37.	Miletić Ž. dr.	Šumarstvo Morav. banovine	Ban. upr. Šum. odsj. Ljubljana	8.-	—	—
38.	Nedeljković S.	Geodetska vežbanja I	pis. Bgd. Minist. šuma	15.-	—	—
39.	Nenadić Đ. dr.	Rač. vrijednosti šuma	pis. Zemun. Šum. fakultet	50.-	—	—
40.	Novak V.	Pratika za gozd. posestnike	J. Š. U. Zgb. Vukotinovićeva 2.	članovi 70.- nečlan. 100.-	članovi 50.- nečlan. 70.-	—
			Kmetijska družba Ljubljana	6.-	—	—

Broj	Pisac	Naslov knjige	Nabavlja se kod	Cijena	
				Din	zastud. Din
41.	Penev N.	O molici (Prijev. s bug.)	Novaković, Skoplje, Dir. š.	6.—	—
42.	Petračić A. dr.	Uzgajanje šuma I. i II.	pis. Zgb. Vukotinovićeva 2.	100.—	—
43.	Petrović D. dr.	Š. i šum. privreda u Maked.	J. Š. U. Zgb. Vukotinovićeva 2.	140.—	—
44.	Ružić A.	Zak o šum. (Projekat 1924. g.)	J. Š. U. "	10.—	—
45.	Setinski V.	Bujice (Litografirano)	Udr. stud. šum. Zgb. Vukot. 2.	50.—	—
46.	Šivic-Žnidaršič	Zb. lovskih predpisov z razl.	Tiskarna Merkur. Ljubljana.	55.—	—
47.	Ugrenović A. dr.	Pola stoljeća šumarstva	J. Š. U. Zagreb. Vukotin. 2.	76.—	platno
48.	"	Zakoni i prop. o šumama i p.	"Tipografija" d. d. Zgb.	64.—	karton
49.	"	Iskoriščavanje šuma I.	D. Tomičić Zgb. Tehn. fakultet	200.—	—
50.	"	" II. Tehnologija drveta	"	120.—	—
51.	"	" III. Tehnika trg.drv. I.	"	raspro	dano
52.	"	" IV. " " " II.	"	90.—	70.—
53.	Veseli D.	Zaštita šuma	pis. Sarajevo. Bolnička 15.	90.—	70.—
54.	"	Geodezija	"	90.—	70.—
55.	"	Lovstvo i ribarstvo	"	40.—	35.—
56.	"	Šumarska botanika	"	30.—	25.—
57.	"	Kadenje čumura	"	25.—	20.—
58.	"	Sistematika šum. drvlja	"	15.—	12.—
59.	"	Pov. crtice o šum. Bos. i Her.	"	10.—	8.—
60.	"	Sušenje četin. šuma	"	15.—	12.—
61.	Zoričić M. dr.	Tumač Zakona o lovu	Tiskara Nar. Novina. Zgb.	10.—	8.—
62.	Baranac S.	Šum. gospodarstvo Imov. opština (1919—1931.)	pla. Bgd. Ministarstvo š.	95.—	—
63.	Novak V.	O urejanju gosp. z g.	Ban. upr. šum. odsj. Ljubljana	120.—	100.—
64.	Markić Mih.	O imovnim općinama	pis. Bgd. Katićeva 3. i J. Š. U. Zgb. Vukotinovićeva 2.	10.—	—
65.	Sotošek St., urednik	Gozdarski vestnik, mjeseci struk- kovni list	Maribor, Kopališka 6/II.	60.—	—
66.	K. Č. Đemić	Radne mašine za obradu drveta	Vrček i drug Nova tiskara Sarajevo	100.—	—
67.	Min. šuma i rudn.	Statistika izvoza i proizvoda šu- marstva Kraljevine Jugoslavije 1926.—1935.	Ekonamat Min. šuma i rudačka	50.—	—
68.	Min. šuma i rudn.	Statistika izvoza i proizvoda šu- marstva Kraljevine Jugoslavije za god. 1937.	Ekonamat Ministarstva šuma i rudnika	20.—	—
69.	Kr. Ban. uprava Ljubljana	Posebni predpisi o iskoriščavanju gozdov in gojitvi domaćega oreha	Gozdarski odsek kr. Banske uprave Ljubljana	10.—	—
70.	Dr. prof. Setinski V.	Vodno graditeljstvo u gospodar- stvu i šumarstvu I.	Zavod za vodno graditeljstvo, Vukotinovićeva 2. Zagreb	70.—	55.—

Upozorenje! Na sjednici od 15. XII. 1929. zaključila je Glavna uprava J. Š. U. da podupre domaće šumarske knjige oglašujući ih besplatno na omotnim stranicama svoga glasila. Oglasi se šalju Jugoslovenskom šumarskom udruženju. Zagreb, Vukotinovićeva 2. —